

ADAMIK TAMÁS

HASONLATOK KRÚDY GYULA *HÉT BAGOLY* CÍMŰ REGÉNYÉBEN

Kivonat

A tanulmány a hasonlatok használatát vizsgálja Krúdy Gyula *Hét Bagoly* című regényében statisztikai módszerrel. A regény 18 fejezetből áll, és mindegyik fejezetében található több-kevesebb hasonlat, összesen 282. A hasonlatok struktúrája rendkívül változatos: az egyszavas hasonlításól a több mondatból álló homéroszi hasonlatig mind a terjedelem, mind a felépítés szempontjából nézve szinte áttekinthetetlen. Krúdy hasonlatai között sok a váratlan, meglepő hasonlítás, továbbá egy hasonlítottat gyakran több hasonlóval szemléltet, és nagy kedvvel halmozza a hasonlatokat. A hasonlatok száma hullámszerű emelkedő tendenciát mutat úgy, hogy a 18 fejezetben öt hullámvölgy és hullámhegy következik egymás után. A *Hét Bagoly* című regény öt részből épül fel, mint a klasszikus szónoki beszéd.

Kulcsszavak: Krúdy Gyula, *Hét Bagoly*, hasonlat, szóhasonlat, mondathasonlat, centrális és szekunder igehasonlat

1. Krúdy *Hét Bagoly* című regénye a monográfiák tükrében

A közkézen forgó monográfiák fontos gondolatokat fogalmaznak meg Krúdy *Hét Bagoly* című regényéről. Szabó Ede ezt írja róla:

„A Hét bagoly visszatekintés is, egy írói pálya kezdeti körülményeinek, a kilencvenes évek irodalmi életének felmérése. Krúdynak több írásában tér vissza a századforduló tematikájára, és ebben a regényében is Józsiás története kibővül annak az átalakulásnak rajzává, mely az ódon Pestből véglegesen kapitalista nagyvárost formál. Eltűnik a régi Belváros, melynek képe oly csodálatos költőiséggel merül fel az első fejezet hófüggönye mögül, eltűnik a Hét bagoly – és a régi irodalom. E korszak- és nemzedékváltás mezsgyéjén bontakozik ki Józsiás története, a legszebb pesti mesék egyike” (Szabó 1970: 219).

Bori Imre így értékeli:

„Azoknak az éveknek a terméke a Hét Bagoly, amelyben André Gide A pénzhamisítókat írta, s nem véletlen, hogy Krúdy is a regényírásról írt regényt, és bár két hőse is foglalkozik a regényírás gondolatával, egyikük sem írja meg művét. Józsiás »életre« váltja, amit megírni akart, Szomjas Guszti pedig meghal. Közben regényhősökké válnak, és hirdetik, hogy az »élni« és az

»írni« között mekkora ellentétek feszülnek, minthogy a látszat és a valóság ellentmondásainak a reflexei. A harmónia lehetetlen, hirdeti az író a regényen túlmutató érvénnyel” (Bori 1978: 195).

Fülöp László felhívja a figyelmet a regény politikai hátterére:

„A monarchikus témáknak szentelt részekben előkelő helyen szerepel a Habsburg-legendakör, a Habsburg-mítosz, s ennek részeként természetesen magának Ferenc Józsefnek az alakja. [...] A Hét Bagoly-ban a Fonnyadi úrral társalgó, a királyi kitüntetések rangjáról elmélkedő Szomjas Guszti kijelenti: »Magyarországon vagyunk, ahol minden szem Ferenc József felé tekint.« Ugyanő a Józsiással vívott generációs szópárbajban előadja, milyen volt a világ, az életmód, a mentalitás, amikor »mindenki hosszú életkort ért Magyarországon«, élvezte Ferenc József uralkodásának áldásait” (Fülöp 1986: 225, 227).

Czére Béla pedig az alábbiakban látja a regény különlegességét:

„A magyar irodalom ekkor vált hangot, hogy elképesztő gyorsasággal hozza be a több évtizedes hátrányát, és széles színskálán váljon egyenrangúvá a nyugateurópai és az orosz irodalommal... A Hét bagoly, amely a kilencvenes évekből és a kiegyezés utáni évtizedekből egy izgalmas, poétikus időt sző, egyben korszakváltást is jelent Krúdy prózájában. Még őrzi a korábbi regények költői erényeit, de »klasszicizálódott«, fegyelmezettebb képalkotással építkező stílusa már az utolsó, lírai realista korszak nyitányát jelzi, persze csak kronológiailag, hiszen a Hét bagoly a korszak legkiemelkedőbb alkotása s Krúdy egyik legjobb műve” (Czére 1987: 199, 201).

2. Hasonlatok kutatása Krúdy regényeiben

Mátrai László Krúdy stílus eszközeivel kapcsolatban ezt a megállapítást teszi: „Mintha Goethe egyenesen Krúdy használatára fogalmazta volna meg: »Minden, ami múlandó, csak hasonlat.« Stílusának és világképének döntő és alapvető eleme a hasonlat” (Mátrai 1948: 22–5; Tóbiás 2003: 309–13).

Tanulmányomban Krúdy *Hét Bagoly* című regényének hasonlataival kívánok foglalkozni, mégpedig azért, mert Krúdyt régóta kedvelem, ezt a művét pedig különösképpen. Továbbá feltűnt nekem, hogy milyen sok és különleges hasonlat található műveiben. Természetesen a korábbi kutatók is felfigyeltek arra, hogy Krúdy sok hasonlatot használ, de tanulmányaikban egyszerre több műből szemezgettek. Ennek következtében egy-egy műből csak kevés hasonlatot tárgyaltak, s ilyen módon nem tudtak rávilágítani arra, hogy egy adott Krúdy-regényben mennyi hasonlat szerepel, milyenek és milyen funkciókban; például Herczeg Gyula *Krúdy hasonlatai* (Herczeg 1959: 41–58)

című tanulmányában 36 hasonlatot idéz e műből. Kemény Gábor is a *Krúdy képköltés* című tanulmányában (1974: 30–81) Krúdynak több regényéből válogatott ki hasonlatokat, ám a számok, a statisztikák és a táblázatok tömkelegében szinte elvesznek maguk a hasonlatok. A *Hét Bagoly*-ból is idéz mintegy 35 hasonlatot, de ez a szám csak töredéke a regény hasonlatainak. Egy évvel később Kemény Gábor *Korszerűség és kompozíció Krúdy prózájában* (Kemény 1975) című tanulmányában a képszerűség és a kompozíció viszonyát kutatja, de azt olyan túlzott tudományossággal teszi, hogy az olvasó bizony nem nagyon tudja követni. Jelen tanulmányomban Krúdy *Hét Bagoly* című regényének összes hasonlatát be akarom mutatni fejezetenként, továbbá arra is rá akarok mutatni, hogy a hasonlatok sűrűségéből vagy ritkaságából fontos következtetéseket lehet levonni a regény felépítésére, kompozíciójára vonatkozóan is. Kutatásaimat a következő kiadás alapján végzem: Krúdy Gyula: *Regények és nagyobb elbeszélések 9. Nagy Kópé* (1921), *Hét Bagoly* (1922: 115–331), *Ál-Petőfi* (1922). Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2009. A *Hét Bagoly* e kötet 115–331. oldalán olvasható.

3. A hasonlat meghatározása

A hasonlat (görög *eikón*, *parabolé*, latin *imago*, *similitudo*) már igen régen felkeltette érdeklődésemet, mert a világot szerves egységnek ábrázolja, nevezetesen alkalmasnak arra, hogy egyik része megvilágítsa a másikat. Meghatározásom:

„A hasonlat két különböző, de a létrehozója által egymással bizonyos pontban hasonlónak vélt fogalom egymás mellé állítása, egy hasonlítást kifejező szóval vagy anélkül, abból a célból, hogy az egyiket a vele párhuzamba állított másikkal, illetve a kiemelt közös vonással szemléltesse, elképzeltesse, nyomatékosabbá tegye – vagy asszociációk révén bizonyos hangulatot ébresszen” (Adamik 2010: 478).

Adamikné Jászó Anna retorikai meghatározása pedig így hangzik:

„Az összehasonlítás toposzán (érvforrásán) alapuló gondolatalakzat: két különböző, de a létrehozója által bizonyos pontban hasonlónak vélt fogalom egymás mellé állítása egy hasonlítást kifejező szóval vagy grammatikai eszközzel. Célja a szemléletesség és/vagy a hangulatteremtés. [...] A hasonlat lehet hasonlító összetett mondat. Ilyenkor mindig van benne kötőszó (*mint*, *mintha*), és a főmondatban gyakran ott van az utalószó (*olyan*, *úgy*). [...] Kifejezhetjük a hasonlítást egyetlen ragos (*-ul/-ül*, *-ként*, *képpen*) vagy névutós (*gyanánt*) főnévvel” (Adamikné Jászó 2019: 101–2).

Klasszika-filológusként sokáig kutattam Catullus költészetét, többek között a hasonlatait a *Catullus hasonlatainak struktúrája, eredete és funkciója* című tanulmányomban (Adamik 1971: 234–46). Ez a tanulmány azért volt érdekes számomra, mert rávilágított arra, hogy a lírai költészetben a hosszú és bonyolult hasonlatok vannak túlsúlyban; Catullus 75 hasonlatának többsége hosszú. Tanulmányoztam Martialis epigrammáit is. Az ő hasonlatairól *Martialis hasonlatainak funkciója* címen közöltem tanulmányt (Adamik 1974: 47–58). Az epigramma a rövidségre törekszik, s természetes, hogy ez a rövidség hasonlataiban is megmutatkozik; mintegy 300 hasonlatának többsége rövid, és sok közöttük az összetett és a halmozott hasonlat. Harmadik tanulmányom inkább elméletibb jellegű. *Megjegyzések a hasonlatelmülethez* címen (Adamik 1978: 113–26) áttekintettem az ókortól kezdve a legfontosabb hasonlatfelfogásokat.

Első két tanulmányomban Dean Stoddard Worth hasonlatfelfogását alkalmaztam, amelyet *Zur Struktur des Vergleiches in der Galizisch-Volhynischen Chronik* (Worth 1962: 74–86) című tanulmányából vettem át. Ugyanezt teszem jelen tanulmányomban is. Worth a tanulmánya elején megemlíti, hogy a korábbi kutatók a signatum, a jelentés alapján osztályozták a hasonlatokat; ez azonban a nyelvi aktusnak csak egyik oldala. A másik nem kevésbé fontos, a külső nyelvi forma, a signans, a jelölő. A signans alapján a hasonlatokat mondathasonlatokra és szóhasonlatokra osztja fel (76). A mondathasonlatot így határozza meg: „A mondathasonlatban egy egész szituációt, amelyet formailag egy komplett mondat vagy egy mellékmondat fejez ki, egy másik ugyanolyan módon ábrázolt szituációval hasonlítunk össze,” pl. »Reggel minden vadász, gyalogos és lovas összegyűlt, oly sok, hogy még az erdőket is megtöltenék.« A szóhasonlatban viszont mindig egyetlen szót, mégpedig egy főnevet hasonlítunk össze egy másik szóval; például »ő azonban, mint egy szörnyű vadállat, nem kímélte ifjúságát« (76). Mondathasonlatból Worth csak négyet talált anyagában, és mind a négy egyforma felépítésű, ezért részletesebben nem foglalkozott a felépítésével, de idézi őket (77).

Szóhasonlatból viszont sokat talált, s emiatt részletesen osztályozta. A szóhasonlatokat szintaktikai tulajdonságaik szerint két nagy csoportra osztotta: direkt és indirekt szóhasonlatokra. Direkt szóhasonlatban két főnevet közvetlenül hasonlítunk össze egymással, vagy a lenni főnévi igenév egyik alakjával vagy egy értelmező által. Az első esetben az a főnév, amely a hasonlítást kifejezi, állítmányul szolgál, a másik főnév pedig ugyanazon mondat alanyául; például „pajzsaik olyanok voltak, mint a hajnalpír, a sisakjaik, mint a felkelő nap”. Az egész mondat csak arra szolgál, hogy a hasonlítást kifejezze. Az értelmezőben a hasonlatot a hasonló melléknév fejezi ki: „az

apjától ikonokat hozott, amelyek egy csodához voltak hasonlatosak.” Ha azt is ki akarjuk fejteni, hogy miért hasonló az első főnév a másodikhoz, akkor magyarázatot fűzünk hozzá: „a törvénszegő gonosz Szemjunko rókához hasonló sötétvörös színe miatt” (77–8).

Gyakrabban használatos az indirekt szóhasonlat. Ez esetben a két főnevet egy melléknév vagy egy ige segítségével hasonlítjuk össze, amellyel az első főnév kapcsolatban áll. A melléknév vagy az ige mindig állítmányul szolgál ugyanebben a mondatban, amelyben az első főnév az alany, és a második csak annyiban szerepel az elsőhöz hasonlóként, amennyiben a melléknév tulajdonságából részesedik, vagy az ige cselekményét hasonlóképpen elszenvedi. E mondatban immár nem a hasonlat a lényeges, mint a direkt szóhasonlatban, hanem a melléknévi vagy az igei állítmány. Melléknév szerepel ebben a hasonlatban: „Szkomond boszorkánymester és kiváló igazmondó volt, és olyan gyors volt, mint egy állat.” Ha e mondatból elhagyjuk a hasonlatot, az alapmondat, ha szegényebben is, de ép mondat marad: „Szkomond boszorkánymester és kiváló igazmondó és gyors volt” (78).

Centrális és szekunder ige-hasonlatok. Az ige-hasonlatok sokkal gyakrabban fordulnak elő, mint a melléknévi hasonlatok. Ebben az esetben a két főnevet ige segítségével hasonlítjuk össze. Az ige-hasonlatok további tagolódása a főnév és az ige különböző szintaktikai kombinációiból adódik: az alany és a cselekmény, a tárgy és a cselekmény viszonyából. Az ige-hasonlatnak két fajtája van: centrálisnak és szekundernek nevezhetjük. A centrális ige-hasonlatban a főnév alany- vagy tárgyesetben áll; alanyesetben például „Roman megsemmisítette, mint egy krokodil.” Tárgyesetben: „Könyveket ontva magából, mint vizet.” A szekunder ige-hasonlatban a főnév határozós esetben áll (80). Tárgyhasonlatok ritkábban fordulnak elő: „A híres Mítusa énekest odahozták, széttépve, mint egy foglyot.” „A tatárok gyilkolták egymást a tömegben, megszámlálhatlanul, mint a tenger homokja” (83).

Szekunder ige-hasonlatokban a főnév nem alany- vagy tárgyesetben áll, hanem valamely határozós esetben: „Úgy jártak a holttesteken, mint egy hídon.” Olykor a hasonlatot metaforával dúsítyák: „A kétségbeeséssel úgy védekeztek, mint egy pajzzsal.” „Híres városod, Kijev, fennköltiséggel úgy be van borítva, mint koronával” (83–5). A centrális és a szekunder megkülönböztetést nem tartom fontosnak, hiszen ez a megkülönböztetés nem érinti különösképpen a hasonlatelméletet, ezért tanulmányomban nem alkalmazom.

4. Hasonlatok a *Hét Bagoly* című regényben

Mivel immár van némi fogalmunk a hasonlat mibenlétéről és felépítéséről, remélhetjük, hogy Krúdy Gyula *Hét Bagoly* című regénye hasonlatainak

mennyiségét és milyenségét meg tudjuk ítélni. A regény 215 oldal terjedelmű, és 18 fejezetre van felosztva. Fejezetről fejezetre haladva kigyűjtöttük a hasonlatokat, és minden fejezet végén összegeztük, hogy hány és milyen hasonlat található a szóban forgó fejezetben, és milyen kapcsolatban állnak a regény cselekményével. Legvégül pedig összegezzük az egyes fejezetek adatait, és ezáltal összképet kapunk arról, hogy milyen funkciót töltenek be a hasonlatok a regény cselekményének bonyolításában. Lássuk tehát az egyes fejezetek hasonlatait!

I. fejezet: *A tél kezdete*

1. ...az első havazást, amely a Buda felől járó hideg szélről hajtva keringett, örvénylett, inkább feljebb szálldosni, mint alant, mintha félne még a hóhely az ismeretlen Pesttől (115).
2. ...a gyermekek boldog zsbongással, mint hazatérő kis vidám szellemek, kopognak a csigalépcsőn az iskolából jövet (116).
3. Milyen gyönyörű hóesés! – szól a hajadon leány az ablaknál, elgondolkozva. (Ki tudná, mily lágyan kelő gondolat szálldos végig valóján? Divatos zenét hoznak eszébe a táncoló pelyhek, vagy ifjút, akinek gyöngéd szavai éppen oly bőséggel rajzanak, mint a novemberi fellegek fehér méhecskéi?) (116).
4. A hópelyhekkel varázsló módjára játszó szél délután is kergeti a belvárosi utcák járókelőit (117).
5. A Magyar utcai mészáros borjú nagyságú kutyája behúzott farkkal, lehanggoltan szalad a véres kocsi mögött (177).
6. ...az aranyművésznő az első hó megérkezéssel gondos háziasszony módjára szemlélet tart ízes befőttei, télire eltett almái felett – legfeljebb Gáspár Imre úr, a szemüveges poéta jön kakaslépéseivel a Józsefváros felől, hogy kéziratával bélelt levelét felküldje az Athenaeum első emeletére, Vadnai szerkesztő úrnak... Honnan tudhatná azt Stecz hordár előre, hogy az apró betűkkel írott versek megnyerik a Fővárosi Lapok mindenható urának tetszését, hogy értük örökké rongyos bankótárcájából előhalássza a zöld hasú ötförintosot vagy a disznótort és bő borozást jelentő, zsidóasszony-szemű tízforintosot? (117).
7. ...a nyomdairoda szennyes üvegajtóján át kilép az oroszslánsörényű Ábrányi Kornél, hogy a Művésznő udvarlására vitesse magát... (117).
8. Az elegáns úrnők hevült ajkai felett, a finom fátyolon megoldvadnak a hópelyhek, mintha csókolóztak volna a szabónőtől jövet a sötét lépcsőházban; az urak cilinderkalapja a gázlámpák alatt fénylik, mint Goró Lajos illusztrációin (117).
9. A mellékutcában egy komoly úriember szinte gyermekes elragadtatással szorítja arcához hölgye jószagú karmantyúját, amely először jelent meg az évadban, hogy ezentúl a messzi tavaszig titokzatossá és ingerlővé tegye a hóféhér kezeket (118).

A tél kezdete című I. fejezetben (115–8) Krúdy Pest régi belvárosának, a regény helyszínének hangulatos téli leírását adja. Az olvasó könnyen ráismerhet, hiszen olykor az itteni utcákat és tereket is megnevezi, például Képiró, Bástya, Kecskeméti utca, Barátok tere (a mai Ferenciek tere). Az idézett 9 hasonlat nemcsak lefesti a belváros varázslatos téli hangulatát, de a regény cselekményének fontos motívumait is előre vetíti: korabeli írókat, költőket, szerkesztőket név szerint említ: Gáspár Imre (1854–1910), Vadnai Károly (1832–1902), Ábrányi Kornél (1849–1913); Goró Lajos grafikus (1865–1908). Sőt arra is történik célzás a hasonlatokban, hogy ezek a tollforgatók miből és hogyan élnek: Kiadók (Athenaeum), folyóiratok, újságok (Fővárosi Lapok) fizetnek kézírataikért. A 9 hasonlatból az 1. mondathasonlat; a 2., 3. indirekt szóhasonlat; a 4. és az 5. hasonlítást kifejező módhatározó; a 6. háromszoros halmozás: két módhatározó + egy hasonlítást kifejező összetett melléknév; a 7. hasonlítást kifejező összetett melléknév; a 8. két indirekt szóhasonlat halmozása; a 9. egy hasonlítást kifejező szószerkezet és egy hasonlítást kifejező összetett melléknév halmozása.

II. fejezet: *A téli vendég*

1. Az úriember kistermetű volt, mint a peleskei nótárius szerepét játszó színész, hogy a sűgőlyukban elférjen (119).
2. ...egyenes orrán, amelyen némi kékesvöröses nyomot hagytak az elmúlt ötven esztendő új- és óborai, mint régi pincetokon a pókhálók, fűrge kis cvikkert helyeztet el (119).
3. Vidrasapkája volt, mintha a Jókai Mór *Űstökösének* volna egyik életben maradt előfizetője (119).
4. Általában önérzetes, bátor fellépést tanúsított a férfiúcska, mint az olyan ember, akit még nem vertek meg sem Pesten, sem egyéb városban (119).
5. Itt-ott néhány rosszul öltözött, boglyas asszonyféle a nyitott ajtóban, mint cigánynők sátruk előtt. A pipa csak véletlenül hiányzott a szájukból. Tulipiros szoknyájuk pipaesként virított (120).
6. Régen festett hajú, vöröses asszonyság tarka szoknyát varrogatott az előszobában, olyan büszke magatartással, mint valamely száműzött királynő (120).
7. A száműzött tetőtől talpig végigmérte az öregurat, mintha nagyon megsértődött volna a megszólításra (121).
8. Flóra volt a keresztnéve, a legszebb haja volt a városban, kicsit kancsalított, mintha nem ehhez a világhoz volna szokva a látása, mindig oly meglepetten nézett, mintha akkor ébresztették volna fel valamilyen gyönyörű álmából. A férfiakra úgy tekintett, mint idegen világbeli csodaszörnyekre (122).
9. Elég bajom van nekem Fonnyadi rongyos lábravalóival, kapcáival, holott valamikor éppen oly ünnepelt delnő voltam, mint a maga Flórája lehetett (123).
10. „Beszélj nekem ártatlanságod idejéről, mikor még nem ismerted a bút, örömet, szerelmet, szíved tiszta tükörkép, álmod könnyű, mint a madárkáké,

- hajadban reggel nem talál a fésű gubancos hajszálat, mely összesodródott a gondtól, álomtól, keserűségtől!” – szóltam hozzá (124).
11. És ő beszélt halkán, regélve, elmerengve, jó asszony módjára toldva-foldva az elmondottakat (124).
 12. Itt állok ön előtt, mint egy öreg vándorló, egy eltévedt kóborló, és csak arra kérem, hogy ne mondja, hogy szép ifjúságomat álmodtam (125).

A téli vendég című II. fejezetben (119–25) érkezik Szomjas Guszti ügyvéd a Nyírségből ifjúságának színhelyére, a Hét Bagoly nevű régi bérházba. Azt a szobát kívánja kibérelni, amelyben diákként lakott. Fonnyadiné házmesternében felismerni véli régi kedvesét, Flórát. Elmondja neki, azért jött a fővárosba, hogy miután ügyvédi tevékenységével bizonyos vagyonkára tett szert, beilleszkedve a pesti társadalomba, irodalmi tevékenységgel foglalkozzék. A fejezet 12 hasonlata részben Szomjas Guszti, részben a házmesterné és a ház lakóinak külsejét festi és árnyalja. A Hét Bagolynak nevezett ház lakásainak ajtajában úgy jelentek meg az asszonyok, mint cigány nők a sátruk előtt; szoknyájuk pipacsként virított. Fonnyadiné azonban úgy viselkedett Szomjas úrral, mintha királynő lett volna, de azért végül mégiscsak bevezette abba a szobába, amelyben régen lakott. A 12 hasonlatából az 1., 2., 3., 4. és 7. mondathasonlat; a 6. és 9. indirekt szóhasonlat; az 5., 10. kéttagú indirekt szóhasonlat; a 8. metaforával dúsitott négytagú hasonlathalmaz; a 11. hasonlítást kifejező módhatározó; a 12. indirekt szóhasonlat, amelyben egy hasonlítottat két hasonló tesz árnyaltabbá.

III. fejezet: *A téli vendég (Folytatás)*

1. A Szép Vadász nő Kristóf téri kirakatában nem viselnek oly finom bundákat a viaszbábuk, mint amilyent ő viselt (126).
2. ...a kesztyűje oly gyengéd volt, mint a fák havas gallyai télen, a muffjában kis erszény, amelyből halk csörgéssel adott pénzt a szegényeknek. Dáma volt, amilyenek húszéves korunkban képzeljük a dámákat (126).
3. Vannak házak, amelyekben igaz szerelmesek laktak, amely házak esztendőig bújgák az elhangzott hangokat, mint a csigák (127).
4. Utóvégre nem lehet kalapnak nevezni azt a madárijesztőnek való szalmát, amelyben hébe-korban a piacra szokott menni, ha Fonnyadi pénzt kap vidékről a parasztoktól egy sikerült álomfejtésért (128).
5. Szeretném, ha úgy öltözködne, mint Flóra öltözködött. Mint Erzsébet királyné, mikor menyecske volt. Uszályos, fodros, virágos szoknyák maradtak az én emlékeimben a koronázási évekből. Kis kerek kalapka és fátyol a fejen. E ruhákban minden asszony királyi eredetűnek látszott (128).

A téli vendég című 3. fejezetben (125–9) Szomjas úr szétnéz egykori szobájában, és látja, hogy a vaságy ugyanott áll, ahol régebben állt. Felidézi, hogy ifjú korában ezen ülve várta kedvesét, Flórát, aki mindig a legszebb ruhákat viselte akkor, amikor őt meglátogatta. A fejezet 5 hasonlata Flóra ruháit és magát Flórát szemlélteti: milyen volt bundája, kesztyűje, erszénye, ő maga, kalapja: úgy öltözködött, mint Erzsébet királyné. Flóra nevetett szegénységén, de kíváncsian nézett szét szobájában, és jól érezte magát nála. Szalonnát ettek, és törkölypálinkát ittak utána. Szomjas úr elmondja azt is, miért jött Pestre:

„Ismét ifjú akarok lenni, de bölcsen és meggondoltan, amint mai szívvel diktálom a lépést. Fel akarom találni, amit elveszítettem, helyreépíteni, amit elmulasztottam, jó és nemes cselekedeteket akarok véghezvinni [...]. Látni fogom régi barátaimat, hallani fogom az egykori hangokat, felcsendülnek a régi kocsizörgések, megszólalnak a régi harangok, visszalebegnek a hangulatos órák, megfjodom, mikor azt hittem, hogy már semmire se jó öreg vagyok. Erre a célra akarom elkölteni a vagyonomat, amelyet életemben összetakarítottam. Senkim sincs. Csak az emlékeim” (127).

A 5 hasonlat közül az 1. mondathasonlat; elől áll a hasonlító, és utána a hasonlított; a 2. három mondathasonlat halmozása; a 3. indirekt szóhasonlat; a 4. direkt szóhasonlat; az 5. egy hasonlítottat három hasonlóval szemléltet; és mindhárom hasonlat más jellegű.

IV. fejezet: *Hősünk bajba keveredik*

1. Szomjas Guszti úr téli alkonyatokon rövid sétát tett a Hét Bagoly udvarán, mint egy vidéki földesuraság, aki háza táját nézné körül, mielőtt besötétedik (129).
2. Az ecetfákon és a háztetőn olyan kékesszürke lett a hó, mint a vidéki tanyákon. Kacsáihoz, libáihoz falusi hangon szólott Fonnyadiné, midőn töméshez csalogatta őket a fűskamrában. „Úgy, úgy lelkem – dörmögte az öregúr –, mint Julis meg Maris beszél »otthon« a ludakhoz” (129).
3. Lehajtotta fejét, és szokás szerint halk fohászt küldött ahhoz a messzi nőalakhoz, Flórájához, akit a legjobbnak és legszebbnek képzelt el a hosszú életem át. „Én csillagom!” – rebegte, és álomra hunyta a szemét (135).
4. Pestnek ez a régi városrésze napjainkban is olyan, mint egy kisváros, az emberek egymáshoz szorulva, egymás szemé láttára élnek, titkok nemigen vannak itt, a Bástya utcaiak ismerik a Képiró utcaiakat, tudják, hogy mit főznek a szomszédban a konyhán, kibe szerelmesek a kisasszonyok, hány deci bort iszik esténkint Szana Tamás földszintes házában Imrey úr, a föld-

- hitelintézetben pápaszemes levéltáros, aki Zempléni Árpád név alatt verseket is szokott írni (136).
5. Az öregúr egy darabig hallgatózva állott a földszintes ház ablakai alatt. „Derekasan tud köhögni, akárcsak Vas Gereben” – mondta magában (136).
 6. FÜRGE és kis termetű, vörösbarna hajú és lila fátyolos asszonyka volt, ruháján a prémfodrok úgy hintáztak, mint a csengettyűk az orosz szánkókon, kalapkája kacér volt, mint a divatlapok hölgyeie, arca ama túlfinomult pesti dámák arca, akik zenében, énekben és szerelemben sajátos áloméletet élnek késő vénségükig (137).
 7. Gránátos lehetett volna, ha férfinak születik, de gyöngé nő volt, szép arcát könny, szenvedély, keserűség eltorzította, hollófekete haja itt-ott tán a tél szelid színeit is mutatná, ha nem volnának női fodrászok Pesten (138).
 8. Megállj, Zsófia, te céda! Ez a kiáltás nyilván a menekülő hölgynek szólt, de az vissza sem fordult, hanem fülét hegyezve, mint a szürke nyúl, fürge lép-teit a Molnár utcának fordította, ahol már felgyúltak az est első gázlángjai (138).
 9. Amíg a Belváros kanyargós, alkonygyászos utcáskáin Józsiás úr kíséretében és Szomjas úr karjára beteg módjára támaszkodva ballagott – mint akit utcai szerencsétlenségéből hazavezetnek a jó emberek –, a következőkben mondta el gyászos történetét (140).
 10. Álomban eszembe jutott, hogy már máskor is gyanakodtam Józsiásra és a veres rókára, de Józsiás hűséges, nagy szemével rám nézett, mélyen zengő hangjával, amely olyan, mint a harangkondulás, melyre gyermekkorunkból emlékezünk, mindig elaltatta gyanakvásomat (142).
 11. Azt mondja, hogy finom megjelenésű, mert néha oly bolondul öltözködik, mint egy komédiásnő, hogy az utcagyerekek utána szaladnak (143).
 12. Leonóra erőt vett magán, és néhány percnyi hallgatás és menés után – miután már a Józsefváros földszintes házai és főúri palotái közé értek, ahol itt-ott még dülöngözve állott egy régi petróleumlámpás, mint társaitól elmaradt boros ember, így folytatta (143).
 13. Szabad ennyire túlfeszíteni a húrt olyan embernek, akinek anyja, barátnője, mindene voltam... akiről úgy gondoskodtam, mint gyermekemről, akinek az egészségére jobban vigyáztam, mint a magaméra, akihez oly hűséges voltam, hogy még gondolatban sem vétettem ellene (144).
 14. Ő szegény vakon bízik önben, mert még nem csalatkozott, mint én, szerencsétlen (145).

A Hősünk bajba keveredik című 4. fejezet (129–47) első felében a házmester nő férje, Fonnyadi próbálja rászedni Szomjas Gusztit arra, hogy pénzt adjon neki. Mivel ez nem sikerül, tanácsokkal látja el arra nézve, hogyan érvényesüljön Pesten. A fejezet második felében Szomjas Guszti séta közben egy régi házba tévedt, „amikor egy udvari földszintes ablakból előke-

lő külsejű hölgy ugrott Szomjas úr nyakába” (137). Alighogy felocsúdott bámulatából hősünk, amikor ugyanazon ablakon kizuhant egy másik úrnő, aki jóval testesebb és nagyobb volt, mint az első, és ezt kiáltotta: „Megállj, Zsófia, te céda!” De mikor feltápászkodott az esés után az asszony, akit Leonórának neveznek, és Józsiás hírlapíró szeretője, a fürge Zsófia már messze járt. Leonóra Szomjas Guszti karjaiba dőlt, és elpanaszolta, hogy mi történt vele. Megcsalta őt Józsiás, a szeretője és Zsófia, a legjobb barátja. Az író tehát egy látványos jelenetben mutatja be regényének főszereplőit: a hírlapíró Józsiást és kedvesét, Leonórát, továbbá Zsófiát, a kikapós gazdag menyecskét. A 4. fejezet 14 hasonlata a regény szereplőivel és környezetükkel kapcsolatos. A 14 hasonlatból az 1. mondathasonlat; a 2. mondathasonlat háromszoros halmozással; a 3. felsőfokú hasonlítás, metaforával dúsítva; a 4. indirekt szóhasonlat, részletes kifejtéssel, mint a homéroszi hasonlat; az 5., 8., 14. indirekt szóhasonlat; a 6. indirekt szóhasonlat kétszeres halmozása, metaforával dúsítva; a 7. direkt szóhasonlat; a 9. módhatározó; a 10., 12. mondathasonlat; a 13. indirekt szóhasonlat négyszeres halmozása.

V. fejezet: *A bajok folytatódnak*

1. Ha van színe a hangnak, akkor ez a hajnali harangszó olyan színű volt, mint a frissen hullott hó (147).
2. Meglegyintette a nagykendőket, amelyek az asszonyok szívét takarják, mint a vámos, aki arra kíváncsi, nem visznek-e tiltott portékát, éjszakai mámor-gondolatot a legtisztább misére, a rorátéra? (148).
3. ...a hajnali harangok [...] násznagyként kopogtak az ablakokon, amely mögött menyasszonyok aludtak (148).
4. Szomjas úr öregember módjára, részletekben aludt. Felosztotta álmát, mint papok a misét (149).
5. ...aztán lehunyta szemét, és élete valamely igen kellemes eseményére gondolt. Többnyire nőkre és azoknak bájaira, szép szavakra, amelyek visszalengtek a múlt időből, mint a szellő; elmúlt vágyakra, amelyek úgy kaparásznak éjnek idején, mint az egér a padláson; lakodalmakra és mulatságokra, amelyek eltávolodtak, mint az utcai muzsikuskórus húrpengetése a Kecskeméti utca sarkán (149).
6. Negyvenesztendőskoráig sokszor cserélődik a férfiember. Egyik esztendőben a savanyú bor és a kövér menyecske vigasztalja. Más évben a nehéz vörös bor és a szárcsalábú, sovány lány dicséri virtusát. Nagy messzeségből már csak olyan a hangjuk, mint holdvilágos éjjel a darvak kurrogása (150).
7. Nagy gyönyörűség az, amikor a betűk lassan kezdenek ölelkezni egymással, futamodnak, játszanak, kibuggyannak a tollhegyből, mint kíváncsi kis ürgék a lyukból, aztán hirtelen fogságba kerülnek (151).

8. Valami furcsa, rejtélyes szégyenkezés. Szégyelltem magam, mint az az ember, aki soha színpadon nem volt, szégyelltem magam, mint a bibliai József Putifárné előtt (152).
9. Csupán a színésznők hálátlanok. Egy kötetnyi regény nem ér előttük annyit, mint egysornyi kritika a Színház és Művészet rovatban (153).
10. Higgye el, urambátyám, hogy ezek a nők csak akkor ébrednek tudatára annak, hogy lelkük van, midőn egy író felfedezi őket, mint régi hegedűt a zsidárusnál (154).
11. Egy ilyen szerelem elmúltával nemcsak azt a drága kábulatot veszítik el, amely kábulat úgy pergette őket, mint a csigát (154).
12. Boldogok lehetnek egy polgári férfi szerelmében, de ez csak olyan boldogság, amilyent az alkoholista érez, ha eltiltják az italtól, és gyógyulni kezd... (154).
13. Úgy ugrott (Zsófia), mint egy légtornásznő a cirkuszban (155).
14. Ő inspirált, hogy néha oly okos és ravasz legyek, mint Borgia Cézár, finom és választékos legyen magaviseletem, mint egy bíbornoké VI. Sándor udvarában, eretnek legyek, mint Savonarola, és romlott legyek, mint egy reneszánsz korabeli kéjenc (156).
15. Olyan áldott Leonóra, mint a házikenyér. Becsülje meg őt, mert vénségére majd úgy fog egyedül hemperegni, min a kutya a vackán (156).
16. Zsófia olyan, mint a kályhából kicsapó láng a csendes szobában – folytatta elmerengve Józsiás úr (156).
17. Józsiás úr benyúlt a zsebébe, és elővette Zsófia kesztyűjét. Lila színű volt az, mint a bíbornokoké (156).
18. Józsiás úr a szíve felől hímzett, horgolt szegélyű kis kendőt vont ki, amely lehetett volna kehelytartó is (156).
19. Én a cipőjét is őrzöm otthon, amely cipő arany színű bőrből van varrva, könnyű, mint a lepke szárnya, talán sohasem lépett még a földre, csak a hintók és szobák puha prémjére (157).
20. Közönyös volt a rá való gondolat, nyugodtnak éreztem magam, mint a pipás török a Váci utcában (157).
21. Mintha élt volna ez a kép, amelybe valaha szerelmes voltam, mint a lőcseiek az ő fehér asszonyukba (157).
22. Szeretem Leonórámat, mint anyámat. De Zsófia a végzetem (158).
23. ...a hajának apró fürtjein felakasztva lógok, mint a kanveréb felakasztja magát bánatában a házeresről kicsüngő szalmaszálra (158).
24. Szükséges az, hogy reggel az ember kedvet kapjon az élethez, mint a füst (158).
25. Szerelmi dühöngésben mind egyforma az asszony – felelt az öregúr, amíg a nyakára tekerte a hosszú nyakkendőjét, amely a múlt századból volt divatban. – A legtöbbször harap, mint a megsértett nőstény (158).
26. Majd meglássa, uramócsém, nem fogok álldogálni annyi ideig az úrinő ablakai alatt, hogy hóember váljék belőlem, mint az érzelmes gavallérok szokása ez Bak havában, hanem egyenesen nekivágok a lépcsőknek (159).

A bajok folytatódnak című 5. fejezet (147–59) advent első vasárnapján a hajnali mise harangszavának felidézésével kezdődik; az első négy hasonlat ezzel kapcsolatos. Hajnaltájban Józsiás úr meglátogatja Szomjas Gusztit, együtt dohányoznak, a nőkről és a férfi vágyairól beszélgetnek; az 5. és a 6. hasonlat e témát világítja meg. Szomjas úr elmesélte, hogyan jutott jó dohányhoz, mire Józsiás megállapította, hogy Szomjas úrnak jobb élete volt, mint neki. Szomjas úr megkérdezte, mi a foglalkozása. Józsiás úr így felelt: „Én író vagyok. Szentmártoni név alatt szoktam írni elbeszéléseket és regényeket” (151). Mire Szomjas úr megjegyzi, hogy ő is mindig írni akart, de sohasem tudta elkezdni. Józsiás úr erre megígéri neki: megkedvelteti vele „a fehér papiros bevetését” (151). Ezután az írói munka szépségéről beszélgetnek, majd a nőkről, Leonóráról és Zsófiáról. Józsiás kéri Szomjas urat, hogy menjen fel Zsófiához, és kérdezze meg, szereti-e még. Szomjas úr nagyon sajnálja Leonórát. Befejezve a beszélgetést Szomjas úr elindul Zsófiához. A fejezet 26 hasonlata tehát részben az adventi hajnali miséről, részben Leonóráról és Zsófiáról szól. A „Szeretem Leonórámat, mint anyámat. De Zsófia a végzetem” kijelentésben feszülő ellentét már sejteti a tragikus eseményt, Leonóra öngyilkosságát. Az 1. hasonlat direkt szóhasonlat; a 2. indirekt szóhasonlat; a 3. *-ként* ragos főnévvel kifejezett hasonlat; a 4. *módjára* névutós főnévvel kifejezett hasonlat; az 5. három indirekt szóhasonlat halmozása; a 6. hasonlatot kifejező összetett jelző: *szárcsalábú*, sovány lány; a 8. két mondathasonlat halmozása; a 9. direkt szóhasonlat; a 7., 10., 12., 13., 23. mondathasonlat; a 11., 17., 18., 20., 24., 25., 26. indirekt szóhasonlat; a 14. indirekt szóhasonlat négyszeres halmozása; a 15. indirekt szóhasonlat kétszeres halmozása; a 16. direkt szóhasonlat; a 19. indirekt és direkt szóhasonlat halmozása; a 21. kétszeres hasonlathalmozás; a 22. indirekt szóhasonlat metaforával dúsítva.

VI. fejezet: *A pesti szerkesztő bajai*

1. Józsiás, mint korának gyermeke: komolyan szenvedett a szerelem miatt, de még jobban az irodalom miatt (160).
2. Erre járnak a *Pesti Napló* nappali és éjjeli redaktorai, az oroszlánképű Ábrányi Kornél, a szenvedélyes Kaas Ivor báró és a professzoros Balogh Pál itt jönnek be eszméssel megterhelten (163).
3. Külsőd olyan, mint egy tiszteletre méltó kanonoké, és ez mindenütt hitelt nyit számodra (166).
4. Egy finom, gömbölyű, galambeszű asszonykánál nincs nagyobb passzió a földön (166).
5. Száz életének kellene lennie a férfinak, hogy jól lakhasson a pesti nők bájaival (166).
6. Te vagy a legdrágább munkatársam, Imre (167).

A pesti szerkesztő bajai című 6. fejezet (160–8) lényegében Józsiás úr életébe és a Barátok terén található szerkesztőségek világába enged betekintést. „Józsiás úr atyja szívbajos, anyja tüdőbeteg volt, talán e keveredésből örökölte emésztő szenvedélyességét, amellyel az irodalomra vetette magát, holott nem sokkal volt jobb író, mint azok a csapzott, mosdatlan szentek, akik kis kocsmákban töltötték az életüket...” (160). Józsiás úr érvényesülni akart. Reggelenként megjelent a Ferenciek terén, végigjárta a szerkesztőségeket, Vadnai szerkesztő úr „vasvillatekintettel fogadta” (161), de Józsiás urat ez a fogadtatás nem zavarta. Azzal kezdte, hogy megdicsérte az újság aznapi számát, majd megjegyzésekkel illette a korabeli írókat, Mikszáth Kálmánt, Jókai Mór: „Jókaiéknál a hír szerint ismét családi patália volt” (161). Vadnai már tudta, hogy mi lesz e bizalmaskodó beszélgetés vége, ezért azt mondta neki: „Hát csak adja ide az úr azt a tehetségtelen beszélyt, amelyet a kabátjában tartogat” (162). Ezután Józsiás úr végigjárta az ódon épület többi szerkesztőségét: „Bekopogott különböző ajtókon, amelyekre itt a Forgó bácsi *Kis Lapjának*, ott Csicseri Bors *Borszem Jankójának*, majd a Wohl-nővérek *Magyar Bazárjának* szerkesztőségi táblája volt kifüggesztve” (163). Itt végighallgatta egy kecskefejű költő és Gáspár Imre beszélgetését. Az 1. indirekt szóhasonlat; a 2. hasonlítást kifejező jelző kettős halmozása: *oroszlánképű, professzoros*; a 3. direkt szóhasonlat; a 4., 5., 6. felsőfokú direkt szóhasonlat.

VII. fejezet: Az *Udvarlás Könyve*

1. Az írók nevei a sűrű megjelenés révén bizonyos nimbuszhoz jutnak. Kurzusuk lesz, mint az aranynak, ezüstnek, holott sokszor semmi belső tartalmat nem jelentenek a nevek (169).
2. Arca rendkívüli fáradtságot fejezett ki, mintha minden egyes ráncért, amelyet sikerült arcára fölrakni: súlyos testi munkát kellett volna végeznie (171).
3. Elseje után darab ideig egy gyermekökölnyi nagyságú karneolgombot hordott ingében (171).
4. Csak az egészséges, csattogó fogú boldog emberek nevetnek a szerelmi tanácsokon, akiknek annyi erőfeszítésükbe kerül egy szerelmet átélni, mint egy tál töltött káposztát elfogyasztani (172).
5. A férfiak oly gondtalanul, érzéketlenül emésztik meg szerelmi élményeiket, hogy nem éreznek többet belőle, mint a jó ebédből (172).
6. Egyszer gyermekké tett engem a szerelem, amikor egy nagyszívű, művelt és okos és rafinált úrnővel megismerkedtem, akit különbnek véltem minden eddig ismert nőnél, nyilván azért, mert okosabb és műveltebb volt, mint én. Zsófiának hívták, és csillagom volt (174).

7. Az öregebbik Balázsovics úr éppen a múltkoriban jelentette ki, hogy még Bécsben sem evett olyan húst, mint Kleinnél (177).
8. A marhahúsa elsőrangú. Meg kell adni, hogy az ember álmában sem lát akkora leveshúsokat, amelyeket itt olcsón kaphat (177).
9. Igaz, hogy nem a legnagyobb dicsőség Virág Kálmán és Neje kiadásában megjelenni, de az én véleményem szerint jobb akár a ponyván szerepelni, mint sehol – szólt Józsiás úr (178).
10. A szavak elrepülnek tőlem, mint megriasztott seregélyek (178).
11. A zöldségben az ifjúság üde ízét véltem, holott most csak a verem szagát érzem rajta (179).
12. Olyan éhes voltam, mint boldog ifjúságomban (179).
13. Megteltem, mint a zsák, és elfelejtettem bajaimat egy jó falat kedvéért (179).
14. Itt volna például egy fejezet az *Udvarlás Könyvéből*, amelyben megtalálhatja mondanivalóját akár egy király, akár egy kovácslegény. Könyvemem tudniillik úgy szeretném írni, hogy azt megérthesse a legműveltebb és a legműveletlenebb. Hiszen a szerelem idején minden férfi egyforma (179–80).
15. A mézáros terjedelmű Klein úr pillanatok alatt végzett vendégeivel, gyorsan elébük rakta a megfelelő ételeket (180).

Az *Udvarlás Könyve* című 7. fejezetnek (168–80) elején megtudjuk, hogy Józsiás szerette nyomtatásban látni a nevét, ezért kereste a szerkesztők kezét. Az Ősz utcában állott Virág Kálmán és Neje könyvkiadó és nyomdaintézete (169). Felkereste Szerelmevölgyi szerkesztőt, aki a cég szerelmi könyveit szerkesztette: „a különböző szerelmi levelezőket, a szerelmesek tanácsadóját és a szerelmesek naptárát” (171). Józsiás hízelkedve kezdett a mondanivalójához: ismeri és sikerrel használta a szerkesztő úr műveit. Szerelmevölgyi izgalommal hallgatta a dicsérő szavakat, majd megkérdezte Józsiástól, hogy melyik könyvét olvasta. Valamennyit – válaszolta Józsiás. „A *Kis Levelező* tanácsot adott, ha szívemet a Zöldfa utcai leányiskola környékén elragadta egy fekete szemű bakfis. A *Nagy Szerelmi Levelező*ből megtudtam, hogy mit kell írni az első találkozás után, a vallomás bevezetéseképpen, eljegyzés előtt, sőt az esküvő napján” (173). Ezután Józsiás úr kibökte, hogy miért jött: egy könyvet szeretne írni *Udvarlók Könyve* címen. Közben megérkezik a szerkesztő leánya, Áldáska, és javasolja, hogy menjenek el ebédelni Klein kiskocsmájába a Soroksári utcába, mert ott nagy darab leveshúsokat adnak. El is mentek, meg is ebédeltek, s utána Józsiás felolvasott egy fejezetet az *Udvarlók Könyvéből*. A fejezet 15 hasonlata a mindennapi élettel, irodalommal és szerelemmel kapcsolatos. Az 1., 10., 12., 13. indirekt szóhasonlat; a 2., 5. mondathasonlat; a 3. hasonlítást kifejező összetett jelző; a 4., 7., 8., 9. direkt szóhasonlat; a 6. kétszeres fűrtös hasonlat; a 11. kétszeresen összetett

ellentétes szóhasonlat; a 14. kétszeres választó hasonlítás; a 15. a *terjedelmű* melléknévvel képzett hasonlat.

VIII. fejezet: Az *Udvarlás Könyve (Folytatás)*

1. Józsiás úr tehát elővette az iratsomagot, amely kékesszürke diósgyőri papirosból állott, amely fajta papirosokra régebben azok a pereskedők írtak, akik mindig valamely képzeletbeli igazságot vagy örökséget hajszoltak (180).
2. Míg a gavallérok az utcasarkokon a szép nők bámulatában megöregedtek, megfakultak, megszürkültek: hősöm örökké ifjú maradt (181).
3. Festmény ő egy borbélyműhely előtt. Remélem, nincs párja a világirodalomban (182).
4. A szenvedély szarvasbögéssel emelte fel a fejét a szívében. Minél feketébb volt a nő, annál inkább harsogott szerelme (182).
5. ...pedig tudhatta tapasztalatból, hogy az igen sűrű hajaknak az a tulajdonságuk, hogy néha olyan füledt szaguk van, mint a cigánysátor belsejének (182).
6. Külön könyve volt Nagybotos emlékezetének a nők fekete szemöldökeiről, amelyek bizonyosan valamely írásjelt példáznak a homlokon (183).
7. De nagy figyelemmel vette Nagybotos vizsgálódásaiban a női szempillákat, ezeket az árulkodókat, amelyek oly hangosan kiáltják ki a nők titkait, mint a kajdácsmadarak (183).
8. Pislantanak a hazugságokkal együtt, és olykor egész vihart látsz közöttük dúlni, mint az őserdő fái között, midőn kék, harag vagy megbánás mozgatja az idegeket. A titkos gondolatok, amelyeknek nincs nevük, a rejtett fogalmak, amelyeknek nincs kifejezésük: ott himbálóznak a szempillákon, mint panoráma elé akasztott lámpások (184).
9. Angliában divat az edény fenekén maradt tealevelek alakulásából jóslatot mondani, de Nagybotos minden jóslatnál többet tudott, ha rénézett a nők nyakára vagy a fülük mellett elszabadult hajszálakra (184).
10. A nyakszirt hajszála, amely kétszer és háromszor is meg van csavarodva, mint a rugó, nagyobb erővel tud visszapattanni, ha nyomás éri, mint az a hajszál, amelyen talán egyetlen csavarodás sem található. És ezeknek a hajszálaknak éppen ellenkező tulajdonságuk van, mint a zsebóra rugójának. Minél tovább járnak, minél több munkát végeztek, annál több rajtuk a csavarodás. Mintha minden újabb csavarulat egy-egy szerelem emléke volna e nyakszirti hajszálakon. Más hajszálakhoz hasonlítva, olyanok ők, mint az északi földek és a déli országok lakosai. Többnyire színben különböznek egymástól (185).
11. Fekete nők olykor fehér nyakszirtjeiken oly tünetőleg viselik e jelvényeket, mint hadihajók csata idején a megszerzett lobogókat. Minden egyes hajszáluk e helyen egy elmúlt vagy eljövendő diadalukat jelzi (185).
12. Talán nem is értette meg mindenütt Józsiás úr fejtegetéseit a fekete szemű hajadon, mert gondolataiban eddig csak a mindennapi gondok és bajok

- szürke verebei csipogtat; sohasem csergett a szarkamadár a szíve kerítésén, amely a szerelem vendégének az érkezését jelezte volna. Ártatlan volt, mint a szegények imádsága (186).
13. Ebben a percben felnyílt az ajtó, és Szomjas Guszti úr macska-szörbunds, öreg betűhöz hasonlatos alakja nyomult be (186).
 14. Zsófia kinyújtotta fehér kesztyűs kis kezét az ablak szélén. A kesztyűn a fekete varrások úgy sötétlettek, mint elmúlt bánatos napok emlékei – gondolta magában Józsiás úr (187).

Az *Udvarlás Könyve (Folytatás)* című 8. fejezetből (180–7) megtudjuk: miután megebédeltek, és a Klein-féle vendéglőben egyedül maradtak, Józsiás felolvast az *Udvarlás Könyvéből*, amelynek főhőse „egy régi gavallér, aki sohasem öregedett meg” (180). „És minden elhaladó szép nőnek a régi hévvel udvarol; ő az, aki fejből tudja Puskin mostanában divatos Anyeginjéből a szerelemre vonatkozó strófákat” (181). Egy borbélyműhely előtt van ugyanis kifestve a Váci utcában. Ó, az örök szerelmes. „Lássuk például, milyen érzelmek és gondolatok ébrednek fel Nagybotosban, amikor fekete hajú nőt lát a Váci utcában” (182). A 8. fejezet 15 hasonlata a fekete nővel és az arcon levő szőrzetével (szempilla, szemöldök) és főleg a nyakszirten található kunkorodó hajszálakkal kapcsolatos. Józsiás úr ugyanis részletesen leírja ezeket a szőrzeteket és hajzatokat, továbbá azokat az érzelmeket és gondolatokat, amelyeket ezek a hősszerelmes szívében ébresztenek. Szavait természetesen a szerkesztő úr leányának, a fekete hajú Áldáskának szánja – azt is mondhatnánk az *Udvarlás Könyvének* elméleti tanait tüstént átülteti a gyakorlatba. Végül megjegyzi: „Nagybotosnak szép gyűjteménye volt női hajszálakból, amelyeket részint levélborítékokban tartogatott, részint a pénztárcájában hordozott” (186). Józsiás úr tovább akarta folytatni az udvarlás művészetét, amikor megérkezett Szomjas Guszti, és ő is rendelt a híres marhahúslevesből, és amíg a pincér megérkezett, közölte Józsiással, hogy önnagysága Zsófia aszszony odakünn várakozik rá egy fiákerban a ház előtt. „Józsiás úr lángveres arccal búcsúzott a Klein-féle vendéglőből, és sietett a bérkocsi felé” (187). Az 1., 5., 11. mondathasonlat; a 2. ellentétet kifejező összehasonlítás; a 3. felsőfokú összehasonlítás; a 4. direkt szóhasonlat kettős halmozása; a 6. direkt szóhasonlat; a 7. indirekt szóhasonlat; a 8. mondathasonlat kettős halmozása; a 9. kettős hasonlítás jóslat formájában; a 10. terjedelmes fűrtös hasonlat; a 12. metaforákkal dúsított indirekt szóhasonlat; a 13. hasonlítást kifejező összetett és direkt szóhasonlat halmozása; a 14. hasonlítás kifejező jelzős szerkezet és mondathasonlat halmozása.

IX. fejezet: Az Udvarlás Könyvéből (Folytatás)

1. A fáradhatatlan öregúr részére a Mózes-szakállú Klein vendéglős kétágú villájával kihalászott egy hatalmas koncot (187).
2. Kövessük hát Józsiás urat, aki a régi Pesten annyit járt szerelmi ügyekben, hogy lábának egykor külön sírt kell vala ásni a Kerepesi temetőben (188).
3. A rókaszinű bundácskának valóban előkelő illata volt, hogy egy szegény író, aki a bütykös lábú szerkesztők pipabúzáét szokta élvezni, megszedítsen (189).
4. Vannak női ajkak, amelyek a csók tudományát művészté fejlesztették. Melegen, húsosan, kagylóként tapadnak a kiválasztott férfiszájra, és apró virágporzókat, tulipánnyelvecskéket, csodálatos kis izmokat mozgatnak meg ajkaikban, mint a cimbalomverőket (191).
5. Vannak nők, akik nyelvüket nyújtják a férfi szájába, mint valamely dárdát vagy jóízű gyümölcsöt. Akiknek ajkuk oly hűségesen tapad, mint a pecsétviaszk (191).
6. Igaz, hogy egy kicsit avult volt a manírja, mintha régi divatlapot forgatnánk. Igaz, hogy egy kicsit félszeg volt az ő ócska bókolásával, szemöldöke mozgatóásával, amint tán még Lauka Gusztáv csábította a *Török császárban* a kaszirolányt, furcsa hetykeségével, amelyet utoljára a Népszínházban látunk Göndör Sándortól... (192).
7. Azt mondta: olyan lábam van, mint az őzikének. [...] Megdicsérte hajamat, amelyről azt állította, hogy olyan, mint a Komáromi Mariskáé. A szememre pedig ráfogta, hogy Wulff cirkuszigazgató lovornő leányához hasonlatos (192).
8. ...a halott erdőben gyanakodva zörget valami, mintha akasztott embert himbálna a szél, a tél messzire benn az erdőben fehér játszóteret készített a nyulaknak, rókáknak, falevelek kelnek fel az úton, a keréknyomban és a kocsni után néznek, amint nyáron, zöld korukban is utána nézegettek a fehér ruhás, lármás kisasszonyoknak (193).
9. Ó, mint szeretnék cserélni a bolond Keménnyel, ha olyan regényeket írhatnék, mint Ő. Például a *Zord idők*et (194).
10. Avas minden sarok, az ágy olyan lehetett, mint egy börtönben. A báró szakálla, haja megnőtt, mint vademberé. Senki se törődött vele, csak az éji kísértetek (194).
11. Higgye el, kedves Józsiás, úgy vagyunk régi íróinkkal, mint az egykori udvarházakkal, amelyekről rajongva szokás beszélni, de senki se lakna bennük szívesen (194–5).
12. Csak a modern nők, akik már alaposabb nevelésben, jó iskolákban, műveltségek, finomságok, rajongások ifjú korában növekednek: azok érdeklődnek az írók szeszélye iránt. Természetesen: többnyire a vagyonos zsidó nők – felelte Zsófia (195).
13. De ők még ismerték az izzó, észvesztő, piros szenvedélyeket, amelyeket ti már nem ismertek. Az ő testük még egészséges, vágyteli, forró volt, úgy

szerettek, mint a vadállatok. Vágyakozásukban elvesztették józanságukat, óhajtásuk éles fogsorral támadt, szerelmük kiapadhatatlan forrása volt a kéjnek, gyönyörnek. Míg ti megelégetitek az ingerlő csókolózást (196–7).

14. Ebben a percben csakugyan kinyílt a veranda ajtaja. Óvatosan, félnéken, mintha egy alvó denevér indulna alkonyattal útjára, kilépett a házból egy tarka szoknyás majoroslány meg egy görbe lábú, vénecske ember (197).

Az *Udvarlás Könyvéből (Folytatás)* című 9. fejezet (187–98) elején még tanúi lehetünk annak, hogyan eszi Szomjas úr a Mózes-szakállú Klein vendéglőjében a marhahúslevest. A fejezet nagyobb részét Zsófia és Józsiás kirándulása bérkocsival a Sváb-hegyre tölti ki. Az utat végigcsókolózzák, s ha belefáradnak, beszélgetnek. Zsófia elmondja, hogyan kereste őt fel Szomjas úr, hogyan, milyen szavakkal udvarolt neki. A Sváb-hegyen a nyári lakok már üresek, az utak néptelenek voltak, csak az erdők zúgtak sejtelmesen. Zsófiát régi emlékek fűzték a Sváb-hegyhez: lánykorában itt nyaralt az *Ilonka-lak*-ban. Egy földszintes ódon villának a kapuja nyitva volt. Zsófia szerint Kemény Zsigmondé volt, és itt élt a báró nehéz körülmények között. Józsiás úgy véli, hogy valamilyen reménytelen szerelem miatt költözött ide a báró, s itt várta szerelmeit, egy grófnőt vagy egy finom bankárnét. Mire Zsófia megjegyzi: nem hiszi, hogy úrinők leereszkedtek volna a tintanyalókhoz. Csak a modern nők érdeklődnek az írók iránt. Míg így beszélgetnek, kinyílik a veranda ajtaja, és kilép egy szerelmespár. Józsiás felbuzdul a példán, de Zsófia a hazatérést sürgeti. Pestre érve Zsófia elbúcsúzik Józsiástól. A fejezet 14 hasonlata Szomjas és Józsiás urakkal, Kemény Zsigmond íróval és Zsófiával kapcsolatos. A 9. fejezetben többször előfordul a hasonlítást kifejező állapothatározó: az 1., 3., 4.: Mózes-szakállú Klein; rókaszínű bundácskának; kagylóként tapadnak; a 2. különleges mondathasonlat; az 5. kétszeres indirekt szóhasonlat-halmozás; a 6., 7. kétszer három direkt szóhasonlat halmozása; a 8. két mondathasonlat halmozása; a 9. mondathasonlat; a 10. három direkt szóhasonlat halmozása; a 11. mondathasonlat; a 13. direkt és indirekt hasonlatok hármas halmozása; a 14. mondathasonlat.

X. fejezet: *A reverendás írónő*

1. ...bundáját talán az erkélyre akasztotta darab időre a szobalány, hogy kiszálljon abból a hintó belsejének illata, amely végül oly fülledt volt, mint a nászutazók szobája (198).
2. Köpönyegét összevonta nyakán, mint az országúton vándorló Petőfi, klapját szemére húzta, mint Komócsy József, amikor vidéki városokban tart

- felolvasó körutat, szívében keserűség és fájdalom, hogy szinte égett a nyál a szájában, mint a cigánymuzsikuséban, aki valahol pórul járt (200).
3. Hol vannak azok a szentté váltott asszonyágok, akik szerelmükön kívül el-látást, mosást, ruházkodást is adtak a költőknek! Hol vannak a Laborfalvy Rózák? Könnyű volt Jókainak a könyvtárnyi regényeket írni, amikor Róza zsenge fiatalkorától kezdve segítő őrangyala volt (200–1).
 4. A nőknek ilyen dolgokban indiánszaglásuk van, még az idegen nőnek keze nyomát is megérik a férfi testén (201).
 5. Az egyik író kövér, szürke szakállú, magyar ruhás férfiú volt, igen szűk nad-rágban, kerek, kis gömbkalapban, fokossal a kezében, mintha a múlt század-beli „kis negyvennyolc” világból lépett volna ki (201).
 6. Én udvaroltam Vay Saroltának is, amíg az kést fogott rám, mint akár Gáspár Imrére (202).
 7. Én mindig azt mondtam, hogy az írók csak az írónőknek udvaroljanak, mert úgy össze kell nekik fogni a mesterségükben, mint a színészeknek és a szí-nésznőknek (203).
 8. Szürke szeme, szürke haja, hetyke arca ivás közben mintha elváltozott volna [...] mintha azoknak a régi uraknak bánata, melázó szomorúsága költözött volna vissza arcára a régi múlt időkből, amely urak az egykori nyáregyházi és egyéb Pest megyei udvarházakban iddogáltak, és maradékaiknak már csak azokat a rejtvényeket hagyományozhatták, amely rejtvényeket a *Ma-gyarország* és a *Nagyvilág* című képeslap részére kigondoltak (203).
 9. De egyébként az élet rézzel, rozsdával, pókhálóval rakta tele az arcot, mint a régi pincékben képzeljük a kísértetet, aki éjfélkor megcsapolja a hordót. Ámde úrias magaviselete nem változott a boros asztal mellett sem, amint az agárt sohasem lehet összetéveszteni a komondorral (204).

A reverendás írónő című 10. fejezetben (198–206) Zsófia hazaérve eltünteti az utazás árulkodó jeleit: papucsot húz, szagosított vízzel megmossa az arcát, a bundáját erkélyre akasztják, hogy kiszálljon belőle a hintó illata, amely olyan füledt volt, mint a nászutazók szobája. Elmesélte a szobalány-nak, hogy a bolondos Szomjas úr hogyan udvarolt neki. A kályha melletti kis asztalkán ott voltak azok az új könyvek, amelyeket a kiadók küldtek az előkelő hölgy lakására. Ott volt például Herczeg Ferenc *Fenn és lenn* című regénye és Jókai *Sárga rózsája*. Továbbá Turgenyev beszélyei. Zsófia *A vad-dász iratai* után nyúlt, mert hallotta, ez az író Párizsban egy énekesnőbe volt szerelmes, de az énekesnőnek férje volt. Turgenyev tehát beállott kertésznek az énekesnőhöz. Horváth Gyula lapja már küldte neki a karácsonyi albumo-kat, benne a szerkesztők arcképeivel: Heltai Jenő katonaruhában, Gárdonyi pipával. Józsiás úr úgy érezte, hogy ki volt dobva az életbe. Vádolta Zsófiát, hogy elhanyagolja. Nincsenek ma már Laborfal Rózák! Könnyű volt Jóka-

inak könyvtárnyi regényeket írni. Ily sötét hangulatban a Zenélő Órába ért Józsiás úr. Két zónapörköltöt rendelt egymás után. Éppen a nők különöségeibe kívánt elmélyedni, mikor két író lépett be: Erdélyi Gyula és Simli Mariska, a fehérvári leány, aki papi reverendában járta be az egész országot. Erdélyi Gyula Mariskával szépirodalmi közlönyt akart alapítani. Simli kisaszony erre akart előfizetőket gyűjteni; ujjá tintás volt, arca mosdatlan, haja rendetlen. Egyetlen vágya volt, hogy nyomtatásban lássa a nevét. A fejezet 9 hasonlata Zsófiával, Józsiással, Erdélyi Gyula költővel és Simli Mariskával kapcsolatos. Az 1. hasonlat direkt szóhasonlat; a 2. három mondathasonlat halmozása; a 3. comparatio paratactica; a 4. direkt szóhasonlat, a tertium comparationis megadásával; az 5., 8. mondathasonlat; a 6., 7. indirekt szóhasonlat; A 9. pedig összetett: kétszeres mondathasonlat halmozása.

XI. fejezet: *Az élet vőlegényei*

1. Mi, régebbi keletkezésű magyarok, a nőket gazdasszonyi vagy anyai érényekről ismertük meg. Jó volt, ha fiatal korukban tudtak egy kicsit táncolni, énekelni, jó volt, ha a Trattner-féle kalendárium üresen hagyott napjaira feljegyezték verébfej nagyságú betűikkel a háztartási dolgaikat (206).
2. Az írónők pedig, akik annyiszor megírtak műveikben, mint az élet vőlegényét, akik egyszer szerelmes verseket írtak hozzám (207).
3. Most már beteg vagyok – igaz, hogy betegségem a leghűségesebb barát –, nem hágy el halálom napjáig, nem fáj, nem köt ágyhoz, csak egyszer majd megvakulok vagy megbolondulok tőle, mint Széchenyi és Wesselényi (207).
4. Gondolj csak George Sandra, leányom, aki úgy váltogatta a szeretőit, mint az ingét. Gondolj csak „Jolánkára”, aki egy ép mondatot nem tudott leírni addig, amíg jól össze nem csókolódzott valamely kedvesével, akkor aztán nyugodtan ment az írás, biztosan ült az íróasztal mellett, mint huszár a nyeregben (208).
5. Én már csak olyan vagyok, mint a hályogos ablak, amelyet belepett a téli köd, nem látni meg rajta át a külső szép világot, de Józsiás a virágokkal megrakott nyári ablak, amelyen át vidámnak és mulatságosnak látszik a táj (209).
6. A nőt ez időben csillagnak is hitték, de varázslónak is, akinek felhívására a sötét égboltozaton megjelenik a sárga félhold, hogy a fagytól göröngyös országúton megmutassa a helyes utat a bódorgó férfinak (209).
7. Ki írta? Most nem tudnám megmondani, talán Gogol, talán Csehov vagy Turgenyev, a muszka háromkirályok közül valamelyik (210).
8. Futóbolondok járnak a városban, akik néhány együgyű szónak, mondatnak valami jelentőséget tulajdonítanak, pedig ennek annyi értéke sincs, mint a verebek és a rigók esti beszélgetésének téli alkonyon (214).

9. Sonkafejű, paprikaarcú, medveszemű vidéki uraságokat vastag és rövid sétapálcás, felgyúrt pepita nadrágos vagy virágos pesti aranyíjak fogtak karon (214–5).
10. ...valamint Bródy Sándor, aki oly felhevültséggel tekintgetett a szép nőkre, mint egy vidéki bálrendező (215).
11. Jocó nagy bottal jár, mint egy régi detektív (218).
12. Erdélyi úr az egész kontót vállalta, amely alkalommal egy oly sokrekeszű, aprópénznek való bugyellárist vont elő nadrágzsebéből, amilyen erszénnyel valaha nagyanyáink jártak a vásárba (219).
13. A hó nagy pelyhekben hullott alá, és a szemközt levő bérház tetője oly fehér volt, mint egy álomvilágbeli kastélyé (219).

Az élet völegényei című 11. fejezet (206–19) Erdélyi Gyula beszédét tartalmazza az írónőkről. Velük kapcsolatban általában is szól a nők hagyományos neveléséről: „Jó volt, ha fiatal korukban tudtak egy kicsit táncolni, énekelni.” Ő mindig rajongója volt a női nemnek, olykor éjfélkor elbarangolt a Kapás utcában. Az írónők szerették: „Az írónők pedig, akik annyiszor megírtak műveikben, mint az élet völegényét, akik egykor szerelmes verseket írtak hozzám, mikor divatlap-szerkesztő voltam, az írónők éljenek!” – mondja (207). Erdélyi úrnak megártott a Zenélő Óra bora, és ölelgetni kezdte Simli kisaszszonyt, mire a reverendás hölgy tiltakozott: „Kijelentette, hogy ő minden irodalmi vágya mellett különbözik azon írónőktől, akik az ő író barátjaikat erkölcsökkel megjutalmazzák, ő általában nem is szereti a férfiakat, nem volt még olyan férfi, aki őt reverenda nélkül látta volna, végeredményében ő csak az előfizetőket szereti” (208). „Nem is lesz belőled tehetséges író-nő” – válaszolta neki Erdélyi Gyula. Efféle beszélgetések közepette megérkezik Szomjas úr, és így szól Józsiáshoz: Alighogy elmentél Zsófiához, ezt a levelet hozta egy szobalány. Józsiás felnyitotta a levelet. Leonóra ezt írta benne: „Mindent tudok hűtlenségeiről. Legyen boldog akár a naptárszerkesztő leányával, akár a vörös rókával, Zs.-vel. Ezt kívánja magának az, aki egyedül szerette az életben. Akit többé nem lát. L.” (217). Józsiás úr hazament Gyöngytyúk utcai szállására, és a történeteket feljegyezte a naplójába. Boldogtalannak érezte magát. A fejezet 12 hasonlata a nőkkel, a költőkkel és a költészettel kapcsolatos. Az 1. hasonlítást kifejező állapothatározó: *verébfaj nagyságú*; a 2., 3., 9., 10., 12. indirekt szóhasonlat; a 4. két ellentétes értelmű mondathasonlat halmozása; az 5. direkt szóhasonlat, amely homéroszi hasonlattá bővül; a 6. comparatio paratactica; a 7., 11. direkt szóhasonlat; a 8. három hasonlítást kifejező összetett melléknév.

XII. fejezet: Az *Udvarlás Könyvének újabb fejezete*

1. De hol volna a ravasz tekintetű, de katonás külsejű, öreg józsefvárosi hor-dár, aki lekötözött fazékban a finom levest hozza, benne a nagyszerű mar-hahúsokkal (220).
2. Beszáll a szobába íves szemöldöke, mint feketerigó a fehér havon. Széttárja ujjait, amelyekkel az emberi élet különböző állomásaira mutogat, mint az örökbálvány [...]. A hajak alá rejtett fül pedig úgy rejtőzködik, mint a fűrj fészke a búzában, de azért várja az aratókat. A karcsú derék még könnyedén himbálódzik, mint a légtornásznőké, de már szeretne néha gypes halomra dőlni. A szorgalmas lábak többet járnak, mint a verebek a Sándor téren, de már közeleg az idő, amikor megtalálják nyughelyüket egy férfi szíve felett... Az a férfi pedig Józsiás lenne (221).
3. Katonás komolysággal lépett be a zúzmarás bajszú szolga, a világoskék fazék karácsonyi kedvvel himbálózott a kezében, egy finom régies met-szésű palack is előkerült köpenyege zsebéből, megtöltve szerelemszínű sashegyivel (amely bort Leonóra férje a legjobbnak vélt az összes magyar borok között), piros szegélyes fehér kendőben cipó kacagott, mint kövér, de fiatal kofaasszony (221).
4. ...levesnek ült, amelyen nyomban megérezte, hogy többféle húsból van főzve, a csomós félkövér marhahúst szelídítette a kakas, a disznó orja barát-kozott a tyúk fehér mellével, midőn a fazék alatt lobogni kezdett a láng; sár-garépa, zeller, karalábé, krumpli és karfiol követték az ízek hadtestét, mint könnyű sereg. Disznómájából és pászkamorzsából gyúrt gombócok úsztak az aranyszínű lében, mint a folyókon a terhes hajók (222).
5. Leonóra nyitott szánkóval várta Józsiást a Ludoviceum előtt. Prémjeiben, amelyek szürkék voltak, bundájában, amely mély tűzű bársonyból varrott, sapkájában, amelyhez kék csóka szárnya volt tűzve: olyan volt, mint egy régi orosz regénybeli földesasszony (223).
6. Az asszonyok keze arra van teremtve, hogy a férfiakat betakargassák, ha fáznak. Leonóra keze talán a legjótékonyabb volt egész Budapesten (224).
7. Árpád horgas szürkéi vasárnapias kedvvel vitték a szánt (224).
8. Itt-ott egy forralt bor illatú, rezes hodvilágarcú férfi (225).
9. A verkli hangja befagyott, mint Münchhausen kürtje; a nedves hó ropog a sétatakon, mint a temetőben (226).
10. Bevallom, hogy nem tudtam hibát fölfedezni műveiben, mert akkor már na-gyon szerettem. Gyöngyözve, mint a pezsgő, hatott rám minden sora. Édes volt a szava, mint a szellő (226).
11. Csak akkor kezdtem komolyan olvasni, mióta magát megismertem. Addig olyan voltam, mint a többi asszony. Elolvastam egy kezembe került könyvet vagy hírlapot, de nyomban elfelejtettem a tartalmát (227).
12. Távolról egyszer láttam Komócsyt, akinek olyan nagy kalapja volt, mint egy drótostótnak (227).

13. Itt vannak a nagyhatalmú szerkesztők, akik baziliszkus-szemeket vetnek a kezdő színésznőkre (230).
14. Igaz, hogy sok a rossz szagú gyanús személy e főpróbai gyülekezetben, rosszabb közönség van itt, mint az állarcosbálon az orfeumban, de divatos, magára adó embernek mégis meg kell itt jelennie (231).
15. Egy darabig az volt a szerencsés író, aki kálvinistának született (231).
16. Leonóra Józsiás úr karjába kapaszkodott, és olyan léptekkel jártak a Népligetben, mintha a saját kertjükben sétálgatnának (233).
17. Van azonkívül annyi természetes eszem, mint egy lókupecnek (233).
18. Mert te vagy a csillagom, minden asszonyi hiúságom felolvad a te hírnevedben (234).
19. A tüzelőfát boglyába rakjuk az udvaron, mint nagyapám házánál (234).
20. A ködön, havon, a homályon át a hold jött fel a fák mögött, mint egy elfejtett tekintet (235).

Az Udvarlás Könyvének újabb fejezete című 12. fejezet (220–35) Józsiás felébredésével kezdődik. A szürke, rohanó Dunával álmodott, és szomorú volt, mert ez az álom betegséget jelent. A betegség rosszkor jönne, hiszen nincs eladó kézírata, nincs Leonórája, aki mindig segített neki. Tovább akart aludni, hogy Áldáskával álmodják, és róla ábrándozott. Elhatározta, hogy felkeresi őket a Klein-féle kocsmában. Éppen öltözködni kezdett, amikor katonás lépteket hallott. A szolga kopogtatott, és belépett Leonóra szolgája húslevessel és egy üveg sashegyi borral. Leonóra pénzt is küldött neki, és egy rövid levelet, amelyben azt írta, hogy még nem tudja elhagyni, majd egyszer, amikor nem lesz szüksége rá. Látni akarja, a Ludoviceum környékén várja délután 3 órakor, szánkóval. Józsiás elment a találkozóra. Leonóra kedves volt, és közölte vele, hogy a Népligetbe mennek, mert az elhagyatott, és ott nyugodtan lehet beszélgetni. Azután megállapítja, hogy Józsiás rosszul néz ki, mióta elhagyta őt, úgy látszik, nincs szerencséje. Egyszer már jártak itt, de az régen volt. Ismeretségük elején elolvasta Józsiás műveit, és tetszettek, ezért elhatározta, hogy segíteni fogja, és leszoktatja a züllött életről, hogy legyen kedve dolgozni. Azóta kezdett komolyabban olvasni, korábban csak kevés magyar írórt ismert. De a jóasszonyok barátságától szeretnek megszabadulni az író urak – csattan fel Leonóra. Legyen már vége a bolondságoknak, eddig mindig megbocsátott, mert tehetségesnek tartotta. De Józsiás rosszul választja meg a barátait, ahelyett, hogy tekintélyes pártfogók barátságát keresné, a Petőfi Társaságét és a Kisfaludy Társaságét. Józsiás kijelenti, hogy szerencsésebb író lenne, ha kálvinistának született volna (231). Nincsen segítség az irodalmi klikkek ellen. Végül Leonórával arról beszélgetnek, hogy milyen jó lenne vidéken együtt élni Józsiással. Úgy érzi, helyre áll közöttük a béke és

egyetértés, és elmerültek a vidéki élet dicséretében (234–5). Józsiás azonban csak sajnálatot érez iránta, és meghagyja hamis illúziójában régi kedvesét, akit már csak úgy szeret, mint édesanyját.

A fejezet 21 hasonlata az irodalommal és a természettel kapcsolatos. Az 1., 7., 8. hasonlítást kifejező állapotathatózó; a 2. ötszörös mondathasonlat-halmaz; a 3. hármas hasonlathalmaz: két hasonlítást kifejező jelző, egy felsőfokú hasonlítással + egy indirekt szóhasonlat; a 4. ötszörös hasonlathalmaz: három direkt szóhasonlat + két indirekt szóhasonlat; az 5., 11., 12., 15., 17. direkt szóhasonlat; a 6. comparatio paratactica; a 9., 10. két-két indirekt szóhasonlat-halmaz; a 13. *baziliszkus-szem, sárkánykigyó*, amely a szemével öl, metafora; a 14. egyenlőtlen hasonlítás; a 16. mondathasonlat; a 18. metafora; a 19., 20. indirekt szóhasonlat.

XIII. fejezet: *Józsiás feljegyzéseiből*

1. Egy nő jár velem gondolataimban, mint a falusi szánkót kíséri a csengő (236).
2. Ismét látom, hogy mily gyenge, lágylelkű, nem életrevaló ember vagyok, rabja az igézeteknek, amelyeken már túlestem életemben, gyengesége a magam hangulatainak, amelyekről már tudom, hogy hasonló hangulatokkal társul, ábrándozója az életnek, amelyről eddig csak annyit tudtam, hogy ellenséges érzelmeket táplál irányomban, most hirtelen kezek fogok vele, mint egy esztelen bohóc (236).
3. ...szerelmes vagyok, susogom az utcán, mint valami bűvös mondást, amelyre kitérnek előlem az élet bajai és fájdalmai, szerelmes vagyok, sírom Leonóra fülébe, amikor ő könnyeimet törülgeti, mint egy jó édesanya. Ismét ruganyos a lábam, friss a tekintetem, vállalkozó a kedvem, alvó a lelkiismeretem, vakmerő az életfelfogásom, mint a rablóé, aki leülte büntetését, és újra kezdi az életét (237).
4. A szörnyű Vénség, amely mankójával, fekete szemüvegével, alamizna után nyújtott kezével az ágyam alatt feküdt, mint egy rabló, hogy minden éjszaka megraboljon (237).
5. Szerelmes vagyok, mint egy ifjú, aki csodálatosnak, mámorítósnak érzi a nők illatát, különös zenét hall minden asszonyhangban, megbolondul egy meleg kézfogástól, és napokig elgondolkozik a női hajszálok göndörödésén (238).
6. Ismét azt hiszem, hogy az ő lábához nincs hasonlatos a városban. [...] ismét úgy érzem, hogy kis termetét senki se tudja oly virágszál módjára kinyújtani, két karját megejtőn nyakam köré fogni. [...] Szerelmes vagyok. Te csöndes éjjel, mint szerelmesek voltak elődeim, a lovagok, akik egy nő képét hordták a szívéjükben, és nem vették észre azt sem, hogy meghaltak (238).
7. Mondjak valamit a szemérről, amely úgy áll a látóhatáron, mint a hold a lunárikus előtt? Mondjak éji dalt a hajjáról, amelyhez foghatót még nem

tapintott kezem? Bevalljam ruházkodásának titkát, amely bár olyan, mint a szegényebb sorsú nőké, de végtelenül tiszta? (238).

8. Lássam őt a homályban eltűnni ringatózó derékkal, mint Carmen megy ki a színpadról? Visszagondoljak arra, hogy visszanézett, mint a csillag a felhő mögül, mielőtt végképpen elválnánk? (239).

A *Józsias feljegyzéseiből* című 13. fejezet (235–9) 8 hasonlata Józsias ábrándozó vallomását festi új szerelméről, Áldáskáról. Rövid ez a fejezet, három és fél oldal, s az egészet hasonlatok szövik át. Először csak egy-egy hasonlat festi Áldáska iránti szerelmét, majd ahogy gazdagodik ennek a szerelemnek az ábrázolása, úgy sokasodnak a hasonlathalmazok. Ugyanakkor csupa metafora az egész fejezet az elejétől kezdve; például az első bekezdés így hangzik:

„Ismét a lelket kergetem, amely néha éveig a temetőbe van bezárva, aztán jön egy nap körülbelül három esztendőnként; mikor a lélek kiszabadul a temető falai közül, futni kezd előttem, csillogó mocsárvíz, hervatagon csörgő bokor, félelmetes homályban kanyargó országút, a sarkamban kapaszkodó szél: az ő nevét kiáltja, egyszer Izabellának hívják, máskor Leonóranak, majd Zsófiának... most Áldáska nevét kiáltja az országút az elátkozott vadász fülébe. Szerelmes vagyok” (235–6).

Most is érzi, hogy gyenge ember: semmi másra nem tud gondolni, csak őrá. „Ismét megmozdult szobám sarkában a pók, amely évek óta mozdulatlanul aludt hálójában” (237). A 1., 4., 5. mondathasonlat; a 2. egy direkt és egy indirekt szóhasonlat halmozása; a 3. három indirekt szóhasonlat halmozása; a 6. egy direkt szóhasonlat + egy *módjára* névutóval képzett hasonlat + egy mondathasonlat halmozása; a 7. három direkt szóhasonlat halmozása; a 8. két indirekt szóhasonlat halmozása. A fejezet megerősíti azt, amit az előző fejezet csak sejtet: Leonóra nagy szerelme Józsias iránt csak ábránd, mert Józsias szerelemmel már csak Áldáskát szereti, Leonórát pedig szívből sajnálja.

XIV. fejezet: *Leonóra elviszi a túlvilágra áldott kezét*

1. A szemeik kezdtek olyan messzire látni, mint akár a halottaké, akikkel egész nap dolguk volt (241).
2. Borotvált arcú, mindig véres szemű, de jókedvű fickó volt, aki többnyire nadrágzsebébe mélyesztette a kezét; inkább valami vándorszínésznek látszott, mint komoly üzletembernek (241).
3. A városban annyi a pénzes, gazdag ember, mint a tarka kutya. Kendek pedig a legrongyosabb koldusokat szedegetik össze, hogy azokat temessem el, akiknek a rokonai is letagadják magukat (242).

4. Elviszem magukat én olyan helyre, ahol a legszomorúbb embernek is el kell hagyni a maga szomorúságát, mert olyasmit lát maga körül, ami a legszomorúbb a világon (244).
5. Szelíd, csendes, csodálatos volt Áldáska. Sohasem panaszkodott, sohasem sírt, nem ellenkezett. Ama csodálatos, életükben szentté váltott nők közé tartozott, akiért száz más nőnek megbocsátanak a másvilágon (245).
6. Ősszel ajándékozta ezt nekem egy százados özvegye, miután a századost olyan gondosan ravataloztam, mintha az apja lettem volna (246).
7. Olyan egyszerű gyerek ő, mint egy piros sapkás hordár az Üllői út sarkán, aki a frakkot öt pengőért zálogba teszi (248).
8. A kavargó hóban úgy tűnt fel a ház, mint valamely kastély vagy jól fűtött mulatóhely, ahol az éjnek minden órájában vendégeket várnak (249).
9. Ki tudhatná, hogy nincs-e a vendégek között valamely gonosz lélek, aki éjfélután megrázná az iroda csengettyűjét – csupán pajkosságból –, mintha a pincéből szólalna meg a csengő, hogy az örök azt hihessék, hogy egy halott ad életjelt magáról (249).
10. Józsiás a sűrű hóesésen át olyannak nézte őt, mint valamely másvilági embert, aki tulajdonképpen nem tartozik a város lakosságához, a túlvilági diplomáciához van beosztva, és hazája egy nagyon messzi tartomány (249).
11. Kemény, kérlelhetetlen vonásai voltak az altisztnak, mintha már nagyon sok esztendeje lakna a fájdalom és bánat házában (250).
12. Ha nem vette volna körül kapadohány- és csizmaszag: valamely természetfeletti lénynek is nézhette volna őt Józsiás úr (250).
13. Szabályos, simára kopott kapukulcs volt, amilyent lószörgalléros altisztek viselnek a zsebükben, lehetne raktárkulcs is, amely az irodai szerek raktárát nyitja, lehetne börtönkulcs is, amely a foglyokat zárja (250).
14. A fal egyik oldalán bezárt boltok sorakoztak egymás mellett, gondosan leeresztett szürke redőnyökkel, mint akár a Párizsi utcai boltok, amikor elhangzott az esti harangzó (251).
15. A jégdarabok is dörömböltek odabent, mintha jelezni akarnák, hogy munkában vannak, és kötelességüket pontosan teljesítik (252).
16. Összegörnyedve, fázva feküdt, mintha nagy beteg volna, aki összehúzza tagjait, hogy itt melegítse fel magát az élet hidegsége ellen (252).
17. A fején egy sárga-barna kendő mutatta, hogy szeretett veszekedni, pörlekedni is életében, de amint látszik: legyőzött, a halál jobban tudott nyelvelni, mint ő (252).
18. Az arca nyugodt, sima volt, mintha jól elvégzett napi teendők után adta volna át magát a pihenésnek (253).
19. Fekete volt, mint egy gyászjelentés, de később feltűntek rajta a szürke foltok, mintha megkoptak volna ruhái, megszürkült volna messziről sötét haja, fakóvá lett volna arca, amely egy darabig úgy világitott ki a homályból, mint egy csillag (253).

20. Ugyancsak kiemelkedett egyenes, nemes metszésű orra, amely gögösnek, bátornak, sőt megvetőnek látszott, akár a mártíroké, akik végül nagyon lenézik mindazt, ami a földön történt velük (254).
21. Aztán közelebb jött az arc, és gyermekes, sírós, gyengéd fájdalom látszott rajta, amint elmúlt a méltóságteljes távolság, és az arc beállott negyedeknek az élők arcai közé: emberi lett ő is – amint talán a szfinx arcúata is megváltozik, ha közelebről nézzük őt (255).
22. Így az ajk lepittyedte, mintha nagyon nagy sírás, kegyelemkérés, segítségkérés tola-kodna fel onnan belülről, az utolsó percben, mikor már nem lehet segíteni a megtörténtén (255).
23. A kis, kékes bajuszka, amely egykor életteljes és örömszögletek környékén, hirtelen nagyon öreggévá váltott – mintha már sok esztendeje várt volna arra a napra, hogy kényelmesen, nyugodtan megöregedhessen, hasonlóan a többi korabeli nők hajszálaihoz –, amely nőknek már nincs kedvesük, szerelmük, akiknek kedvéért frissen és ifjan kell maradni az arc hajszálainak (255).

A *Leonóra elviszi a túlvilágra áldott kezét* című 14. fejezet (239–56) azzal kezdődik, hogy Áldáska az Üllői út külső részén, a Régi Arabs Szürkéhez vendégfogadóban várja Józsiást, ahol a fő téma mindig csak a ló. Áldáska meghúzódik egy sarokasztalnál. A vendégfogadótól nem messze áll egy hideg épület, ide hozzák az öngyilkosok holttesteit. Az itt dolgozó emberek komorak, de van egy vidámabb ember, a temetkezési vállalkozó Szeleccki nevű segédje. Szeleccki szidja a kocsisokat, hogy csak szegény hullákat hoznak. Ez a Szeleccki volt Józsiás és Áldáska egyetlen ismerőse. Egyszer, mikor látja, hogy Áldáska szomorú, gondol egy nagyot, és így szól a fiatalokhoz: „Mondok én maguknak valamit, hogy nyomban elfelejtek a bánatukat. Elvisszem magukat én olyan helyre, ahol a legszomorúbb embernek is el kell hagyni a maga szomorúságát, mert olyasmit lát maga körül, ami a legszomorúbb a világon. Jó orvosság ez” (244). Ezután különféle történeteket mesél az öngyilkosok világáról. „Mint egyik kollegámmal történt a Józsefvárosban, mikor egy öregember elevenen akarta magát eltemettetni, hogy a családjá hozzájusson a biztosítási díjhoz” (244). Majd elviszi őket a törvényszéki hullaházba: „Villamoskörték égtek szürke, jéghideg lépcsők felett, a falak nedvesek voltak, mintha a könnyek maradtak volna itt a malterban, amely könnyeket az utolsó látogatók ejtettek” (250). Jönnek a lakók! – kiáltja Szeleccki, és felhúzza a redőnyt, és ott fekszenek előttük az öngyilkosok tetemei. Az utolsó bolthajtóban egy nő fekszik a jégdarabok között. Fekete, mint egy gyászjelentés. „Aztán közelebb jött az arc, és gyermekes, sírós, gyengéd fájdalom látszott rajta” (354). Józsiásnak „régén látott édesanyja arca ötlött emlékezetébe”, majd hirtelen Leonóra tűnt fel előtte. „Leonóra feküdt az öngyilkosok házában” (255). A halott

láltán Józsiás összeomlott, és súlyos betegségbe esett. A fejezet 23 hasonlata az elmúlással, a halállal kapcsolatos. Az 1., 7., 8., 9., 11., 12., 14., 15., 16., 18., 22. mondathasonlat; a 2. egyenlőtlen hasonlítást kifejező direkt szóhasonlat; a 3., 10., 17. direkt szóhasonlat; a 4., 5., 6. felsőfokú abszolút direkt hasonlat; a 13., 21. háromszoros direkt szóhasonlat-halmozás; a 19. háromszoros fürtös hasonlat; a 20., 23. fürtös hasonlat.

XV. fejezet: *Mit mond a virrasztó?*

1. Mert a gondolatokat úgy lehet dresszírozni, mint a jó kutyákat. Bolond ember az, aki galambszárnyra bízza gondolatait. A galambok ide-oda röpdösnek. Még bolondabb az, aki vadkacsa módjára szoktatja gondolatait (258).
2. Ha szomorú és gyászos vagy, mint özvegy férfihöz illik: rövidesen számíthatsz arra, hogy Leonóra egykori barátnői uzsonnára hívnak magukhoz, hogy így áldozzanak az elhunyt emlékének (259).
3. Az öreg Szomjas úr elhallgatott; Józsiás megdöbbenve nézett a „szent öregre”, aki néhány hónapos pesti tartózkodása alatt többet megtanult az életből, mint más húsz esztendő alatt (260).
4. Szép hölgyek hívják meg ebédre, jó barátok viszik vacsorázni, a vendégszerető famíliák úgy kapkodnak egy híres ember után, mint akár a jó táncosok vagy az elismert verekedők után (263).

A *Mit mond a virrasztó?* című 15. fejezetben (256–63) Józsiás az éjszakát Szomjas Gusztinál tölti, mert fél egyedül maradni. Szomjas úr vigasztalja. Ha úgy szomorkodsz, mint az özvegy férfiak, akkor Leonóra barátnői pártfogolni fognak. Használja ki azt, hogy híressé vált, mert miatta öngyilkos lett egy nő: a szép hölgyek versengve fogják hívni ebédre, a jóbarátok vacsorázni viszik: híres embernek áll a világ. A négy hasonlat funkciója tehát az, hogy közvetítsék azt a gyakorlati bölcsességet, amelynek Szomjas Gusztinál néhány hónapos pesti tartózkodás után a birtokába jutott. Az 1. indirekt szóhasonlat; utána meg is magyarázza, hogy miért; a 3. egyenlőtlen hasonlítás, metaforával dúsítva; a 4. indirekt szóhasonlat.

XVI. fejezet: *Szomjas urat keresik – A titkok*

1. Zúsmarás, éjszakai vendéget látott háztetők felett szürkült az égboltozat, amikor Józsiás felnyitotta szemét, mintha a másvilágról tért volna vissza. Mély és boldogtalan álma volt, amelynek jegyeit máskor tán szívesen szedegette volna össze, hogy az ébrenlét első perceit álma megfejtésének szentelje: most azonban nagyot lélegzett, amikor az álom kútjából a napvilágra jött, mint a hal, amely az éjszakai halász hálójából szabadul (263).

2. Te még nem ismered az asszonyokat, Józsiás. Tízezer között sem akad ilyen jószágos lélek... (264).
3. A kuvaszovány bujdosóknak, az egykori honvédeknek, a megmaradt tábla-bíráknak már csak arra volt gondjuk, hogy szép hasat erresszenek (265).
4. Mindenki igyekezett jól megvetni az ágyát, az első sorban könyökölni, mikor a cigányprimásképű kancellár megpörgette a pesti iparosbálon a suszternékat, és a béke kövér napjai köszöntöttek Magyarországra (265).
5. Józsiás vörös szemmel, papírfehérré váltott orcával ült fel az ágyon (266).
6. Borotvált patkányok összerágicsálják a régi világot. Olyan tömegesen jönnek, mintha minden kapu Pesten patkánylyuk volna (267).
7. Ti olyanok vagytok, jégszürke öregek, mint a szívtelen márványkövek a temetőben. Nektek hiába panaszkodunk, mi, szegény fiatalok, ti mindig csak a magatok mondókáját tudjátok, mint a gazdag ember kezd panaszkodni, ha kölcsönért megy hozzá a szegény (268).
8. Mily jó volna most széles talpú parasztszánon ülni, és csengős lovakkal repülni kéklő tornyok felé, amelyek kis fehér házak felett őrködnek, mint bojtár bárányai felett (269).
9. Széles léptekkel jártak az idősebb emberek, mint ősszel a kövér varjak. A fiatalok inkább a nyurga gémeiktől, gólyáktól vettek példát (269).
10. Egy darabig magányos madárként üldögél a lelkek szigetén, amíg majd észreveszik őt társnői, boldogtalan testvérei, és körülfogják a szerencsétlent, amint az utcán is mindig akad támogatója annak, akit valamely baleset ér (272).
11. A legjobb dolguk a zsidóknak van. Ők kisírják magukat. Aztán felejtenek (272).
12. Nagy borítékban volt a levél, amilyent ez idő tájt az előkelő világ használt, amikor a nőket férfiasabb írásra kezdték taníttatni a *Sacré Coeur*-ben és az Andrássy úti nőnevelőben, mint amilyen írásuk a férfiaknak volt (272–3).
13. Leonóra egy tányér töltött káposztáját nem adnám oda Zsófia egész konyhá-jáért (273).
14. Nem tartja szokatlannak, hogy vidéki ember létére befurakodik itt bizonyos intim társaságokba, nők védelme alá helyezi magát, mint valami üldözött, helyet foglal asztaloknál, bizalmat élvez, fontoskodik, intézkedik, beleül nemcsak az én ölembe, hanem másokéba is, akikhez tulajdonképpen semmi köze sincs? (274).
15. Majd, ha darab ideig még éltél, fiam, rájössz, hogy járnak a földön jelentéktelen, kis öregemberek, akiknek az a titokzatos megbízatásuk, hogy mindenféle emberi rejtélyt összeszedjenek, mint erdőn a targallyat (275).
16. Énfelém egész életemben úgy futottak a titkok, mint bizonyos nők után nagy messzeségből eljönnek a macskák, hogy hozzájuk dörgölözzenek (275).

A *Szomjas urat keresik* – *A titkok* című 16. fejezet (264–74) azzal veszi kezdetét, hogy Józsiás felébredve megkérdezi, hogy valóban Leonórát látták-e. Szomjas Guszti kéri, hogy olvassa el Leonóra búcsúlevelét, de Józsiás azt

válaszolja, hogy eszét vesztené, ha Leonóra írását látná. Szomjas úr elárulja neki, hogy Leonóra reggelenként felkereste őt, hogy érdeklődjön Józsiás úrról. És ő mindent elárult neki, hogy kiábrándítsa Józsiásból. Ez a jó asszony ebédet küldött neki délben, és Józsiás kárt okozott neki is azzal, hogy a halálba kergette. Önző öregemberek! – kiáltja Józsiás. Nem értitek ti már az ifjúság kedvteléseit, századvégi boldogtalanságát. Nem tudjátok megérteni „a mai, századvégi világot. Bodnár Zsigmond már régen hirdeti a Fűvészkertben, hogy itt van az idealizmus hajnala, mint minden új század kezdetén, amikor az eszmék és az emberek kicserélődnek” (266). Erre Szomjas úr azt feleli: „Hát csak hagyjuk ezeket a helybeli hírességeket, Józsiás öcsém” (266). Mire Józsiás azt kéri, hogy ne vitatkozzon vele. Szomjas úr azonban nem hagyja magát, és kifejezi nemtetszését az új világgal szemben. Így vitatkoztak, amikor Hencsi, Zsófia szobalánya érkezik, és egy borítékot nyújt át Szomjas úrnak azzal, hogy adja át Józsiásnak. Józsiás megkapja a levelet, és megtudja belőle, hogy ma temetik Leonórát. A levél ezzel végződik: „Temetés után várj rám a Polesovszky cukrászdában, a Szent Teréz-templommal szemközt” (274). A fejezet 16 hasonlata a vitatkozó felek, Józsiás és Szomjas Guszti álláspontjait teszi érthetőbbé. Az 1. hármas hasonlathalmaz; a 2. direkt szóhasonlat; a 3., 4., 5. hasonlítást kifejező összetett melléknév; a 6., 8., 16. mondathasonlat; a 7. direkt szóhasonlat és mondathasonlat halmaz; a 9. indirekt szóhasonlat és direkt szóhasonlat halmaz; a 10. hasonlítást kifejező állapotváltozó, homéroszi hasonlattá kibővítve; a 11. comparatio paratactica; a 12., 13. direkt szóhasonlat; a 14., 15. indirekt szóhasonlat.

XVII. fejezet: *A Nemzeti Szalombeli dáma*

1. Aztán tudott ez a láb kígyó módjára tekeredni Józsiás lába körül. „Enyém vagy, nem engedlek másnak!” – mondotta a láb, amint kar módjára átölelte Józsiás bokáját. A cipő hegyes orra úgy kopogott, mint a harkály csőre, éhesen, szomjasan, kutatva, hogy néha az ölében találta Józsiás az előkelő hölgy lábát. Máskor a magas, franciás szabású sarok kánkán-táncleppel ugrott magasra, hogy Józsiás a gyomrán érezte a sarok érintését (276).
2. Úriasszony lába volt, amely lassabban hervad és öregszik, mint a szegény nőké. És hangja, amely száját elhagyta, éppen olyan ravasz és titokzatos volt, mint lábainak beszélgetése: a szerelem és gyöngédség varakoznak rá (277).
3. Az úgynevezett műveltségnek azt a részét tudta legjobban Zsófia is (mint pesti nő), amely a színházban ragadt rá. Volt drámai, mint Jászai Mari, akinek hangját sokáig lehetett hallani a pesti nők előadási modorában. Ma már jégszürke öreg férfiak azok, akik a Jászai hangjával kaptak ki a feleségüktől vagy kedvesüktől. [E sorok írója is sokszor átkozta a régi nemzeti

- színházbeli előadási modort. Egy hölgyismerőse ugyanis szerette az ottani tragédiákat, és ezeket igyekezett belevegyíteni a mindennapi élet apró-cseprő eseményeibe.] Volt naiva, mint Török Irma. Volt „kis szökevény”, mint a népszínházi operettben látta (277).
4. A hangjában, amelyen itt megszólalni szokott, lopva adott csókok és csúf csalfaságok zenéltek. Olykor csábító susogások, kéjelgő torokhangok, rábeszélő sóhajtások hangzottak a hangjában, mint olyan nők hangjában hallható ez, akik komolyan veszik az érzéki szerelmet. Furfangosan rejtett hangja, mint egy cigánynőé, aki lopni akar, mialatt a tenyérből jövendőt mond, máskor pedáns volt a hangja, mint egy zárdabeli tanárnőé, hanem iskolai penzumok helyett: vért kergető szavakat mondott Józsiásnak. Volt alázatos, mint egy „asszonyi állat”, aki szerelemért könyörögve sír a dívány sarkában; volt kihívó és szemérmetlen, mint egy utcai nő; lesütötte szemét, amikor a legbujább akart lenni, mintha bocsánatot kérne féktelen természetéért; volt szenvedélyes, mint egy szevillai táncosnő, és ugyanakkor visszavonta kezét, ha Józsiás felhevülten utána nyúlt (277–8).
 5. De ezen a délutánon, amikor a kis cukrászdában lehajtott fejjel ült, mint egy gyilkos, akit már szerte a városban a rendőrség keres (278).
 6. Fehér árnyékként ült előtte Zsófia a cukrászda piros székecskéjén, és töviről hegyire átgondolta ezt az asszonyt. (Lett volna ugyan más gondolkoznivalója ezen a délutánon Józsiásnak, de ő is úgy cselekedett, mint a siralomházi delikvens, aki egész éjszaka a porkolábbal sakkozott.) (278).
 7. De Zsófia megérkezett finom bundájában, egérszínű kalapkájában, gyengéd cipőiben, amelyek annyi nyomot sem hagytak a hóban, mint egy álom, amely a városon végigmegegy (279).
 8. Itt van a pénz, kisasszony – szólt nyugodtan a cukrászkisasszonyhoz, mintha legalábbis a felesége lett volna Józsiásnak. És odakünn az utcán, bár még alig kékült a téli délután, melegen, odaadólag a Józsiás karjába tette a kezét, mintha soha életében nem akarná elhagyni (279).
 9. Kettőnket összeláncol a büntudat, mint egymáshoz kötözik a kétkerekű talyigán az egyforma vétekért elítélt bűnösöket (282).
 10. Ha mellettem állhatnál, amikor báli zene közben, csevegő, táncos estélyen hirtelen elsápad majd az arcom, mintha egy halálfő nézne rám a velencei tükörből. Egy halálfő, amelynek mása a föld alatt van (282).
 11. A Duna a Jeges-tengert mutatta. Ősvilági alakzatokban borultak egymásra a jégtáblák, amint vándorlásukban megállította őket a láthatatlan erő. Megállott az öserejű folyam partjai között, mintha kihűlt szívéből elhalt volna a szenvedély, az akarat, az életkedv (283).
 12. A Margitsziget fagyottan, fehéren állott a Duna közepén, mintha öreg királyok várnák ott a tavaszt, akik lehetünkkel mindent jéggé, zúzmarává dermedtenek (284).
 13. Tudja, hogy miért kistermetűek a pesti nők? Mert szűk, alacsony lakásokban élnek. [...] De nézze meg a főrangú paloták, kastélyok termeiben szü-

- letett nőket! Olyanok, mint a nádszál. Van helyük, ahol megnőhetnek, mint a pálma (285).
14. És Józsiás a szerelem első időszakában mindig olyan babonás volt, mint egy cigány (286).
 15. Lementek a hídszárnyon, és a Margitszigetre léptek. A sziget akkor még bozontos, elvadult erdőség volt, a téli zúzvara belepte a fákat, mint valamely őserdőt, amely távol volt minden civilizációtól. Ilyen lehetett a Senki-szigete, amelyről Jókai írt – dűnnyögte Józsiás (286).
 16. A csend itt most oly nyomasztó, mint a nehéz lelkiismeret. Talán a másvilágon lehet ilyen csend, amikor mindenkit a bíróság elé állítanak (287).
 17. A forró nyári délutánban mindenki aludni látszott a szigeten. Lesült a fű, és oly vörhenyes volt, mint a hajam, hogy azt sem lehetett megkülönböztetni a fűtől (289).
 18. Hallod a távoli kopácsolást? Ott faragják a népmeséket és a legendákat, amelyek a szigetről szólnak – mondta Józsiás. – Mint a játékszert faragó tótok dolgoznak ott a kis, láthatatlan szellemek (289).
 19. Mert most dolgozni kezdek, mindennap, egész nap, többet, mint Jókai, aki legfeljebb reggelenként ír, amíg a reggelit kiérdemeli (289).
 20. Zsófia úgy hozzásimult a férfihoz, mint egy buja táncosnő (290).
 21. Már említettük azonban, hogy Zsófiának igen csókra termett ajka volt, mégpedig hosszú, nagy csókokra való ajka, amely úgy ölelte magába a rátapadó férfiakat, mint egy dunyhás ágy a lefekvőt. A láthatatlan kis ajkizmok, mint drágalátos szivattyúk fogadták Józsiás ajkát. Hasonlatosak voltak ama egzotikus virág kelyhéhez, amely elnyeli a beléje tévedő legyet. Elkapták az asszony duzzadt, húsos, puha ajkai a férfi ajkát, mint valamely égi gyönyörűséget. Zsófia művésznője volt a csokolózásnak. Csókolt izgatott, húsos nyelvvel, amelyről most eltűntek a mindennapi szavak, mint elröppen a verébcsapat. Csókolt a fogaival, amelyek máskor oly tündöklő villogtak, mint ragadozóé. Csókolt a torkával, amelyből elfutamodtak a hazugság, a meszterkélttség, a csalfaság hangjai, csak egyetlen bűgös maradt ott, a gyönyör, a szerelem bűgása, nyögdecselése (290–1).
 22. Magas romfal állott előttük, amely túlért a fákon, mint egy kőben maradt imádság (291).
 23. A kastélynak pedig mindegyik terme akkora, mint egy táncterem (292).
 24. A hold már sárgán, bámészon állott a szürke ég közepén, mintha egyenesen a szüzek házára nézne a nagy messzeségből (293).
 25. És itt megnyugodtam, mint bizonyos öregasszonyok a temetőlátogatástól (294).
 26. És itt gyóntam órák hosszáig a templom romfala mellett, hogy lassan lehullottak lelkemről a bánatok, mint körülöttem a falevelek (294).
 27. Az a vén zúzmarás fenyő ott úgylis régen hasonlít egy kőbor lovaghoz (295).

28. Lila kis kalapjában, jószagú bundácskájában, mozdulatlanságában olyan volt ez áhítatos helyen, mint egy eltévedt kis lélek, akinek szíve megszakadt a bűnbánattól (295).
29. Olyan halvány volt, mintha nagy messziségből vagy valahonnan a föld alól jött volna elém (295).
30. A szigeti téli magányából egy fekete ruhás, szakállas férfi váltott ki, aki könnyű kis felöltőt viselt vállain, mintha a párizsi bulváron az operába igyekezne (296).
31. Józsiás egyik kezével átölelte Zsófia hajlékony, táncosnős derekát, a másik kezével a karjába kapaszkodott, és keresztül-kasul vitte a hóban az asszonyt (297).
32. Jobbra Óbuda aludt sötétkék tonyaival, szürke fedelű házikóival, egy-egy piros ablak úgy mutatkozott a messziségben, mint a boldog emberek tanyája (297).
33. És ma már másképpen szeretsz, Józsiás? – kérdezte az asszony, és repkény módjára körülfogta a férfi alakját (298).
34. Mindig kisiklasz a kezemből, mint egy aranyhal (298).
35. Úgy veszem mindig, amikor elválnak egymástól, mintha elutaznál egy idegen városba (300).

A Nemzeti Szalonbeli dáma című 17. fejezetet (275–300) Zsófia és Józsiás találkája indítja a Nagymező utcai cukrászdában:

„Józsiás az unalomig ismerte ezt a környéket. Zsófia ugyanis rendszerint ebben a »tisztességes«, divaton kívüli cukrászdában szokott találkát adni, ahol az öregasszonyok már nem tudták azokat a szerelmi rafinériákat, amelyeket fagyaltozás közben szájjal, nyelvvel, szemmel ki lehet fejezni. [...] Ebben a »tisztességes« cukrászdában Zsófia lábaival mondott el mindent Józsiásnak” (276).

Józsiás nem tudta kiismerni ezt a nőt, és kíváncsian várta, hogy milyen szerepet fog most játszani. Zsófia megérkezett a cukrászdába, határozottan Józsiás vállára tette kezét, és ezt mondta: „Gyerünk a szabad levegőre, mert itt rám szakad a ház – suttogetta, mintha büntársa volna Józsiásnak” (279). A Nagymező utcán mentek végig, de mindketten Leonóra halálára gondoltak. Zsófia elment Leonóra temetésére. Józsiás fogvacogva kérdezte tőle: „Mondd: – rettenetes volt az ma délután?” De Zsófia nem akart erről beszélni. Bűnösnek érezte magát, és vezeklésül imádkozni akart. Tovább sétálnak, és kiérnek a Margitszigetre, itt sok mindenről beszélgettek, majd elérkeztek az egykori apácakolostor romjaihoz. Zsófia itt imádkozni akart, de úgy, hogy Józsiás ne lássa. Zsófia régen már járt itt, ismert itt egy félig betemetett üreget: ott

imádkozott. Negyedóra múlva Józsiás utánament, és megtalálta az üreget, amelyben Zsófia a hóra borulva imádkozott: „olyan volt ez áhítatos helyen, mint egy eltévedt kis lélek, akinek szíve megszakadt a bűnbánattól” (295). Józsiás átölelte az asszonyt, és vitte a hóban a Duna partjára. Jobbra Óbuda aludt sötétkék tornyaival, ahol többször sétáltak. Itt eszébe jutottak a közös séták, és elkezdte bizonygatni, hogy most is szereti, és már nem féltékeny az asszony életmódjára. „Legyek a tiéd!” – mondta Zsófia. „Gyerünk át a Duna jegén Budára, keressük fel azt a szobácskát, ahol először találkoztunk” – javasolta Józsiás (300). Elindultak egy nyomot követve a hóban. „Mire megálltak volna, hogy hátraforduljanak, már több ölnyire voltak a sziget partjától” (300). A 17. fejezet 25 oldal terjedelmű, és 35 hasonlatot tartalmaz. Az 1. négytagú hasonlathalmozás, az első két hasonlat *módjára* névutóval alkotva, a harmadik indirekt szóhasonlat, a negyedik hasonlítást kifejező jelzős szerkezet; a 2. kétagú hasonlathalmozás: az első egyenlőtlen, a második egyenlő hasonlítást fejez ki; a 3. háromtagú hasonlathalmozás; a 4. öttagú hasonlathalmozás; az 5., 7., 9., 10., 12., 18., 24., 25., 26., 28., 30., 35. mondathasonlat; a 6. kettős hasonlathalmozás: egy állapothatározó + egy mondathasonlat; a 8. kettős mondathasonlat-halmozás; a 11. egy direkt szóhasonlat és két mondathasonlat halmozása; a 13. kétagú fürtös hasonlat; a 14., 27., 29. direkt szóhasonlat; a 15. mondathasonlat + direkt szóhasonlat; a 16. egy hasonlítottat két hasonlóval szemléltet; a 17. direkt és indirekt szóhasonlat halmozása; a 19. egyenlőtlen hasonlítás; a 20., 22., 34. indirekt szóhasonlat; a 21. hétagú hasonlathalmozás; a 23. direkt szóhasonlat; a 31. hasonlítást kifejező jelző; a 32. direkt szóhasonlat; a 33. *módjára* névutóval kifejezett hasonlat.

XVIII. fejezet: *A Nemzeti Szalonbeli dáma (Folytatás)*

1. Azt sem látom már, csak valahol egy ködfelhőt, amelynek olyan alakja van, mint egy magas fa koronájának (301).
2. Látta a lámpásokat a Császár fürdői parton, amely lámpások a hirtelen leereszkedett ködön át tagadhatatlan barátságossággal nézegettek, bár bizonyosan sokat szenvedtek a ködben, mint fénylő lelkek a butaság közepette (302).
3. A vízimadarak már régen aludni mentek, a befagyott Duna felett esti időben csak a köd állott sírbolti nyugalommal (302).
4. Megint ment valaki a messzeségben, egy bálvány, amely oly méltóságteljesen tűnt el a ködben, mintha valójában nem is ember, hanem egy Nepomuki Szent János-szobor lenne, amely egy felvidéki hídon örködött eddig, és felhasználta a ködös estét, hogy kirándulást tegyen Budapestre (303).
5. Most Zsófia felé közeledett az éjszakából egy árnyék, amely messziről útszéli fészületnek látszott, közelebből egy nőnek, aki kitárt karral közeledik, végül elvonult, mint egy ködből, jégből való felleg (303).

6. Az asszonymnak olyan hangosan vert a szíve, mintha dobverő verte volna a keblét (304).
7. Valami zajt hallottak a ködön át, mintha valahol nagy messziségben, talán a budai Szent György téren időnként egy nagy dobot pufogatnának (304).
8. Harangoztak valahol a parton; békés, csilingelő, szárnyaló angyalok dallamával reszkető harangok törtek utat maguknak a ködön át, mintha gyöngéd karjaikkal a bűnbánó, bajba jutott asszony segítségére jönnének (305–6).
9. Megindult alattunk a folyam, mint Shakespeare-ben az erdő (307–8).
10. Egy nagy malomban vagyunk, ahol búzaszemként morzsolódik szét életünk (308).
11. Ne emészd magad. Csókolj meg – szólt az asszony csodálatos fölénnyel. (Azon ritka asszonyok közül való volt, akik friss erőre kapnak, ha szenvedést látnak maguk körül.) (308).
12. Az úszó jégtáblán ülték meg nászukat, mint a vadkacsák. [...] Pirosságot láttak maguk előtt, mintha megepcsételt szerelmük lángja lenne. A ködben úgy ragyogott egy lámpás, mint a mennyország kapuja (309).
13. Zsófia teli tüdőből kezdett énekelni: Hatalmas ária zendült fel a ködben, mintha egy túlvilági hang csendült volna a Lánchíd budai oszlopánál. Sirályként röppent a hang az éjszakában, villogott, foszforeszkált a térdeplő nő énekbe foglalt jajkiáltása a Duna jegén, meglóbálta e harsanó, pengő hang a lármahangot az álmos hídőrök fülében, járókelők gyorsították meg lépteiket, mintha csodát hallottak volna, fáklya gyulladt fel a parton, mintha egy fejedelem jött volna a túlvilági énekesnő megmentésére... Zsófia pedig énekelt teli tüdőből, boldogan, trillázva, mintha a világ legnagyobb színpadán lett volna. A halál színpadáról énekelt vissza az életbe. Jól megtanított ének-mestere a *Szevillai borbély* áriájára (309).
14. Zsófia egyetlen szökéssel a parton termett, és eltűnt a tömegben. Úgy futott, mint a csík zúzmarás örök, nedves halászok, kíváncsi szemű éji járókelők között. Futott a Lánchídra, és aztán eltűnt, mint egy kis kobold (309).
15. Igaza van Reviczky Gyulának: A világ csak hangulat (310). Szomjas Guszti: „Azt mondja a költő, hogy a világ csak hangulat. De nekem nagyon rossz hangulat.”
16. Némileg csillapította az események feszültségét, hogy Zsófia ura nem adott be válópört neje ellen – erre bizonyára nem is volt oka –, magát Zsófiát pedig általános ünnepléssel vették körül ismerősei, mint aki a halál torkából menekedett (314).
17. A nőekkel úgy kell bánni, mint a virágokkal – hangoztatta Benedek Aladár (315).
18. Szomjas urat általános ünneplés közepette fogadták a Józsefvárosban, mint egy gazdag örököst (316).
19. Józsiás válogathatna az özvegyasszonyok között, Kuthy Lajos óta nem volt ily népszerű író (316).

20. De Szomjas úr bejárta a város mindazon kocsmáit és kávéházait, ahol teli pohár és érdeklődés fogadta őt, mint Józsiás testi-lelki barátját, és az áldozatul esett nők jó ismerőseit (316).
21. De ő Párizsba akar utazni, hogy ott végezzen életével, mint Grünwald Béla (317).
22. Természetesen többször kereste e napokban Szomjas úr Zsófiát is. De az úrnő jéghideg tekintettel mérte végig, amint ráköszöntött a Kristóf téren (317).
23. Ki nem szeret inkább Podmaniczky Frigyes báróról olvasni, mint Sramkó fiskálisról? (318).
24. Abban a sokat emlegetett reneszánszban sem tettek egyebet a festők, költők, mint a pápák és fejedelmek, gazdagok hiúságának hízelegtek (318).
25. Jár még itt egy-két múlt századbeli író, mint szomorú, öreg kísértet, de senki sem ismeri őket, legfeljebb a Földhittelintézet pénztárosa, ahol az írói Segély-Egylet pénzeit kezelik (319).
26. Neked az akasztófa alá se kellett állni, híres ember lettél. Lehet, hogy kartársaid egy darab ideig kihasználják majd ellened hírhedségedet, de te ne törődj vele. Rudnyánszky Gyula is be volt csukva, mégis híres költő (321).
27. Ha biciklibajnok lennél, több reménnyel néznél a jövő elé (322).
28. Az új kor írójának úgy kell tudni táncolni, mint Mazzantini Lajosnak, ravasznak kell lenni, mint egy kupecnek, bátornak kell lenni, mint egy spadassinnek (322).
29. Körülötte keringett a szél, mintha gyengén ébresztgetni akarná egy halk kéz (324).
30. Repkedett, lengedezett a tavaszi szél a megfagyott Józsiás körül, mintha egy szoborba akarna életet lehelni. Sohasem látott tájakról hozott a városba hangulatokat a szél, mint a madarász siet az utcán furcsa madárkáival (324).
31. Valaki a Józsiás karjára tette a kezét, mintha villamosütés érte volna (325).
32. Ajkán gyöngédke mosoly, mintha már régen várt volna erre a találkozára, és megtanult megbocsátani, megnyugodni (325).
33. A leány oly szeretettel fogta a férfi kezét, mint egy drága, beteg emberét (325).
34. Valóban beteg vagyok – felelte Józsiás. De nem olyan beteg, amint az írók és költők szokták negéyezni a betegséget, hanem most valóban meglátogattott a gonosz sors (325).
35. Valami szegény nő belebolondult, mint színészekbe szokás (326).
36. Bizony sokat sírnak, búsulnak itt is a férfiak miatt, mint mindenütt az egész világon (326).
37. Lépten-nyomon elment mellettük egy büszke barna vagy egy porcelánképű szőke olyan testmozdulatokkal, amilyent napközben nem mernének. [...] Ahogyan talán majd a virágszálak hajladoznak, ha valóban beköszönt a tavasz (327).
38. Ugyanezt mondotta Szomjas úr is, amikor ma délután felkeresett. „Olyanok azok a nők, mint a verebek, csoportosan járnak, egymástól kapkodják el a falatot (328).

39. Itt van valami, ami úgy nyomja az életemet, mint egy sírkő (329).
40. Józsiás könnyűeket, boldogokat lélegzett, mintha nagy teher szakadt volna le a szívéről (330).
41. Józsiás egy széles kanapén kapott ágyat Áldáska gondozásában. Jól megvetette a párnákat, amitől friss, életteljes illata lett az ágynak, hogy Józsiás nyomban elaludt, mint a mesében (330).
42. Tudtam, hogy Áldáska szerencsét hoz reád, mint énram egykor az anyja. Soha életemben nem voltam állás nélkül (331).

A Nemzeti Szalonbeli dáma (Folytatás) című 18. fejezet elején (301–31) Józsiás és Zsófia a Duna jegén akarnak átkelni, de közben beesteledik. Józsiás gyufát gyújt, hogy megkeresse a lábnyomot, amelyről valahogyan letértek. Nem látják a szemközti partot sem, csak az elszórt lámpásokat. Józsiás lábával tapogatózva halad előre, Zsófia pedig mögötte. Egyszer csak azt veszi észre Józsiás, hogy jégtorlaszok vannak mellette, és nem látja Zsófiát. Kétségbeesetten hívogatja. Itt vagyok – szólal meg mellette egy jégbálvány. Nem hisz a szemének, megtapogatja, de a puha bundát nedves zúzmara veszi körül. Mintha emberalak haladna el mellettük. Ijedten fordulnak el a ködszörnyetegtől. Majd Zsófia felé közeledik egy árnyék. Talán a halott jön értünk – suttogja Zsófia. Szoroson összeölelkeznek, egyszer azonban ismét megszólal Zsófia: „Én azt hiszem, megy a Duna” (304). Később valamiféle hangot hallanak, amelyben harangszóra ismernek. Egyre jobban félnek a haláltól. „Fázom, ölelj át” – rebegi Zsófia. „Nekiugrott Józsiásnak, mint egy kis démon, és addig ölelte, csókolta, szorongatta, dédelgette, amíg elfelejtette a halálveszedelmet, elfelejtette a zajló Dunát, a fullasztó ködöt. Az úszó jégtáblán ülték meg nászukat, mint a vadkacsák” (309). Egyszer pirosságot látnak maguk előtt: egy lámpás az. Zsófia teli tüdőből kezdi énekelni a Sevillai borbélyt. Bundás rendőrök deszkákat és lajtorjákat hoznak: „Zsófia a parton termett. Felfutott a Lánchídra, és aztán eltűnt, mint egy kis kobold” (309). Józsiásnak ellenben a rendőrök felírják a nevét; a neve benne van minden hírlapban: híressé válik. Legendák keringenek róla. Minden szerkesztőségben róla beszélnek. Zsófiától viszont levelet kap, amelyben azt írja, hogy ezután kerülniük kell egymást. Józsiás nem mozdul ki otthonról. Visszavonultságában mindennap felkeresi Szomjas úr. Egyszer együtt sétálnak, és a Régi Arabs Szürkéhez kocsmánál elbúcsúznak. Józsiás éppen az öreg szavain gondolkodik, amikor valaki a karjára teszi a kezét: Áldáska az. Meghívja magukhoz, és Józsiás ott is alszik náluk. Reggel Fonnyadi és Fonnyadiné jönnek kisírt szemmel, és közlik, hogy meghalt Szomjas úr, és húszezer pengőt hagyott Józsiás úrra. Ezt hallva Szerelemvölgyi úr megjegyzi: „Tudtam, hogy Áldáska szerencsét hoz reád, mint énreám egykor az

anyja. Soha életemben nem voltam állás nélkül” (331). A záró 18. fejezetben van a legtöbb hasonlat: 42. Az 1., 2., 6., 7., 8., 9., 16., 29., 31., 32., 33., 34., 38., 40., 42. mondathasonlat; a 3., 22. hasonlítást kifejező jelzős szerkezet; a 4. mondathasonlat, amelyben a hasonló homéroszi hasonlattá bővül; az 5. háromtagú direkt fűrtös hasonlat; a 10., 19., 26. comparatio paratactica; a 11., 17., 23., 24., 27. direkt szóhasonlat; a 12. három indirekt szóhasonlat halmozása; a 13. négy mondathasonlat halmozása; a 14., 30. két indirekt szóhasonlat halmozása; a 15. azonosságon alapuló metafora; a 18., 21., 25., 35., 36., 39., 41. indirekt szóhasonlat; a 20. két indirekt szóhasonlat halmozása; a 28. egy hasonlítottat három hasonlóval szemléltet; a 37. mondathasonlat kettős halmozása.

Összegző következtetések

Jelen dolgozatomban a hasonlatok használatát vizsgálom Krúdy Gyula *Hét Bagoly* című regényében statisztikai módszerrel. A regény 18 fejezetből áll, és mindegyik fejezetében található több-kevesebb hasonlat, összesen 282. Az első levonható tanulság tehát így hangzik: igaz a korábbi kutatóknak az a megállapítása, hogy Krúdy sok hasonlatot alkalmaz műveiben.

A második feltűnő tanulság, hogy ennek a 282 hasonlatnak a struktúrája rendkívül változatos: az egyszavas hasonlítástól a több mondatból álló homéroszi hasonlatig mind a terjedelem, mind a felépítés szempontjából nézve szinte áttekinthetetlen.

A harmadik szembevetendő tanulság, hogy Krúdy hasonlatai között sok a váratlan, meglepő hasonlítás, továbbá egy hasonlítottat gyakran több hasonlóval szemléltet, és nagy kedvvel halmozza a hasonlatokat.

Végül, ha az egyes fejezetekben előforduló hasonlatok számát összehasonlítjuk, azt látjuk, hogy a hasonlatok száma hullámszerű emelkedő tendenciát mutat úgy, hogy a 18 fejezetben öt hullámvölgy és hullámhegy következik egymás után:

1. Az 1. fejezet kilenc hasonlatot tartalmaz; a 2. tizenkettőt; a 3. ötöt; a 4. tizennégyet; az 5. huszonhatot;
2. A 6. fejezet hat hasonlatot tartalmaz; a 7. tizenötöt; a 8. tizennégyet; a 9. tizennégyet; a 10. kilencet; a 11. tizenkettőt; a 12. húszat;
3. A 13. fejezet 8 hasonlatot tartalmaz; a 14. huszonhármát;
4. A 15. fejezet 4 hasonlatot tartalmaz; a 16. tizenhatot; a 17. harmincötöt;
5. Az utolsó, a 18. fejezet negyvenkét hasonlatot tartalmaz.

Most már csak azt kell megvizsgáljunk, hogy miért alkalmaz az író feltűnően több hasonlatot az 5., a 12., a 14., a 17. és a 18. fejezetekben, mint az őket megelőzőkben. Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, meg kell vizsgálnunk azt, hogy ezek a fejezetek milyen funkciót töltenek be a regény cselekményében.

Az **első 5 fejezet** a regény első részét, a helyszínt, a szereplőket és a cselekmény kezdete után kialakult ellentmondásos helyzetet mutatja be. A 4. fejezetben Szomjas úr szemtanúja annak a jelenetnek, amikor is Zsófia kiugrik egy ház földszinti ablakán, és elrohan a Molnár utca felé. Rögton utána egy természetes asszonyság, Leonóra zuhan ki az ablakon ezt kiabálva: „Megállj, Zsófia, te céda!” Zsófia azonban nem áll meg, Leonóra pedig nem tehet mást, mint felpanaszolja Szomjas úrnak, hogy Józsiás megcsalta őt a legjobb barátnőjével, Zsófiával. Az 5. fejezetben, advent első vasárnapján a hajnali misére harangoznak, Józsiás úr kopogtat Szomjas Guszti ajtaján, majd azt mondja, hogy erre járt, és az egészsége iránt érdeklődik. Beszélgetni kezdenek, és Józsiás úr elpanaszolja a bajait: ő Józsiás író, és Szentmártoni néven ír elbeszéléseket és regényeket. Mire szomjas úr megjegyzi, hogy ő is mindig író szeretett volna lenni, de sehogy sem tudta elkezdni. Ezután az irodalom hasznáról szól Józsiás úr: a nők is kedvelik az írókat, különösen a műveltebb polgári nők. Írt is egy regényt *Madárijesztő és két felesége* címen, e regény két női szereplője: Leonóra és Zsófia. De Zsófiáról elfutása óta semmit sem hallott, és megkéri Szomjas urat, hogy keresse meg és hozza vissza. Szomjas úr azonban figyelmezteti, hogy Leonóra nemes szívű és jóságos, akit meg kell becsülni. Mire Józsiás azt válaszolja, hogy Zsófia olyan, mint a kályhából kicsapó tűz. „Ő az a nő, akiért örökké szenvedünk.” „Szegény Leonóra – dörmögte Szomjas úr –, sohasem tudom elfelejteni azt az önfeláldozó, gyáva tekintetét, amelyet önre vetett, uram. Az örültek házában láthatni ily szemeket, ily önfeledten lepittedt alsó ajkakát, ily megtörtén hajló nyakakat” (158). Mire Józsiás ezt feleli: „Szeretem Leonórámat, mint anyámat. De Zsófia a végzetem. Hurok van a szemében, a nyakam van a kezében, az életemen táncol végig két céda cipősarkával, a harisnyakötője a lélegzetemet szorítja, a hajának apró fűrtjein felakasztva lógok, mint a kanveréb felakasztja magát bánatában a házeresztől kicsüngő szalmaszálra” (158). A 4. fejezetben kezdődő cselekmény ellentmondásai már sejtetni engedik a tragikus folytatást, amelyet megerősít Szomjas Úr és Józsiás beszéde az 5. fejezetben, melyben a hasonlatok száma is megemelkedik: az 1. fejezetben kilenc, a 2.-ban tizenkettő, a 3.-ban öt, a 4.-ben tizennyolc, az 5.-ben huszonhat hasonlat található.

A 2. rész a **6. fejezettől a 12 fejezetig** tart. A 6. fejezetben Józsiás végiglátogatja a szerkesztőségeket Pest belvárosában. A 7. fejezetben Józsefvárosba

megy, ahol Virág Kálmán és Neje Könyvkiadójában felkeresi Szerelenvölgyi szerkesztőt, aki a szerelemmel kapcsolatos szakkönyveket gondozza. Közben megérkezik a szerkesztő lánya, Áldáska, és mivel elérkezik az ebéd ideje, elmennek együtt ebédelni Klein kocsmájába, mert ott kiváló húslevest lehet enni nagy velőscsontokkal. Ebéd után Józsiás az *Udvarlás Könyve* című művéből olvas fel részleteket, Áldáska nagy gyönyörűségére. A 9. fejezetben Szomjas úr visszaérkezik, és jelenti Józsiásnak, hogy Zsófia a kocsmá előtt várja. Józsiás elpirul, és kirohan Zsófiához, beül a kocsiba, és kirándulnak a Sváb-hegyre, s közben végigcsókolózzák az utat. A 10. fejezetben Erdélyi Gyula és Simli Mariska érkeznek az étterembe, s ott ebédelnek és beszélgetnek. A 11. fejezetben Erdélyi Gyula beszédet mond az írónőkről, akik egykor úgy ünnepelték őt, mint az élet vőlegényét. A 12. fejezetben megérkezik Szomjas úr Józsiáshoz, és levelet hoz Leonórától Józsiás számára, amelyben Leonóra a Ludoviceum elé hívja, ott szánkóval várja őt. Leonóra kedvesen fogadja, és kiszánkóznak a Népligetbe. Ott sétálgatnak, és Leonóra tanítgatja Józsiást, hogyan csinálhatnak írói karriert. A nagy írók társaságát kell keresni, el kell járni a Petőfi Társaságba, fel kell hagyni a bohém élettel, nyugodt körülményeket kell teremteni az alkotáshoz: vidékre kellene költözni. „Női protekciónak elég vagyok én – felelte Leonóra. – Amerre én megfordulok: ott mindenütt maga a legnagyobb író. Kényszeríték mindenkit, hogy műveit olvassák” (230). Efféleket is mond neki: „Nem engedlek megcsalni se jó baráttól, se ellenségtől. Az életemet akármikor odaadnám érted. Mert te vagy a csillagom, minden asszonyi hiúságom felolvad a te hírnevedben, minden szomorúságoméért megvigasztal az, hogy te a világon vagy” (234). Józsiás erre azt felelte, hogy neki csak egy kancsó bor kell, és egy pipa dohány, és megcsókolta Leonóra kezét:

„Józsiás megragadta Leonóra kezét, és sokszor hálásan megcsókolta. Az aszszony átszellemült arccal hagyta csókolni a kezét, a csuklóját. Könyökig húzta fel bundáját, hogy ott is érje Józsiás csókja. A szeméből hálás, boldog könnyek tündökölve hullottak. Szentté váltott, megdicsőült arccal nézett a férfira, aki lassanként sírni kezdett, és Leonóra fejére hajtotta fejét” (235).

Leonóra tehát meg van győződve, hogy Józsiás igazán szereti, Józsiás pedig sírva fakad, mert világosan érzi, hogy igazi szerelemmel már mást szeret, és sajnálja Leonórát, mert őt is szereti, de ez a szeretet már csak fiúi szeretet. Ezért szökken fel a hasonlatok száma a 12. fejezetben. Sejtí már, hogy egyszer Leonóra is megtudja az igazságot, s akkor valami nagy baj történik. A hasonlatok száma a 12. a fejezetben felszökik a megelőzőekhez képest: a 6. fejezetben

hat, a 7.-ben tizenöt, a 8.-ban tizennégy, a 9.-ben tizennégy, a 10.-ben kilenc, a 11.-ben tizenkettő, a 12.-ben húsz.

A 3. rész rövidebb az előbbieknél, a **13. fejezettől a 14. fejezetig** terjed. A 13. fejezetnek már az elején jelzi Józsiás, hogy valami történt a lelkével:

„Ismét a lelket kergetem, amely néha évekig a temetőben van bezárva, aztán jön egy nap, körülbelül három esztendőnkint; mikor a lélek kiszabadul a temető kőfalai közül, futni kezd előttem, csillogó mocsárvíz, hervatagon csörgő bokor, félelmetes homályon kanyargó országút, a sarkamban kapaszkodó szél: az ő nevét kiáltja, egyszer Izabellának hívják, máskor Leonóranak, majd Zsófiának [...] most Áldáska nevét kiáltja az országút az elátkozott vadász fülébe. Szerelmes vagyok” (236).

Ismét érzi az elmerengő tunya órákat, ismét ábrándok látogatják:

„Egy nő lett ismét a világ közepe, aki miatt hajlandó vagyok elfelejteni, hogy mily cselekedetek, energiák, erőfeszítések váraкоznak reám, hogy életcélmához, az irodalomhoz közelebb jöjjenek. Egy nő jár velem gondolatban, mint a falusi szánkót kísérő csengő” (236).

A 14. fejezetben azonban hirtelen felugrik a hasonlatok száma, mert tragikus környezetben váratlanul tragikus esemény történik. Áldáska az Üllői út külső részén, a Régi Arabs Szürkéhez címzett vendéglőben várta Józsiást. A vendégek nagy része lócsiszár volt, akik borozgatva beszélgettek. A kocsmáros maga a bérkocsis gazda volt. Beszédük egyetlen témája a ló volt. A kocsmá előtt egy fekete kocsi állt meg, mert már kezdett alkonyodni, és a város különböző részeiből ide szállították az öngyilkosok hulláit. Nem voltak víg fickók a hullaszállító kocsisok. De volt köztük egy vidám ember, akit Áldáska és Józsiás gyakran hallgattak: a temetkezései vállalkozó egyik segédje. Jókedvű fickó volt, aki vándorszínésznek látszott, Szeleczkinek hívták. Miután Szeleczki megitta szokásos boradagját, észrevette, hogy Áldáska és Józsiás elszomorodtak a sok hulla láttán. Odament hozzájuk, mondván: „Mondok én maguknak valamit, hogy nyomban elfelejtek a bánatukat. Elviszem magukat egy olyan helyre, ahol a legszomorúbb embernek is el kell hagyni a maga szomorúságát, mert olyasmit lát maga körül, ami a legszomorúbb a világon” (244). Ezután Szeleczki elvezette őket egy piros téglás épületbe. Ott kapott egy nagy kulcsot a portástól, azzal kinyitott egy vasajtót, amely a föld alatti lépcsőhöz vezetett. Éppen harminchárom lépcső vezetett le a föld alá a jeges kemencéhez. Ott tepsikben jégdarabok úsztak, és hangosan összekoccantak. Szeleczki felhúzott egy redőnyt, amelyen cédula jelezte, hogy el van fog-

lalva: a jeges tepsikben halottak feküdtek. Az utolsó tepsizettséghez érték: egy nő feküdt a jégdarabok között. „Fekete volt, mint egy gyászjelentés. A hátán feküdt: homloka, amelyről hátra volt simítva csapzott haja, egyenesen, nyíltan, szinte bűnbánat nélkül tündökölt a magasság felé, mintha itt várná már az égi bírót, akinek cselekedetéért beszámol” (253–4).

„Leonóra feküdt az öngyilkosok házában, a keze keresztbe volt téve a mellén – mert nyilván ajándékot kaptak a hullaszállítók –, a fekete ruhája lesimítva, a cipőjét sem lopták el, és egy kis barna fafeszület is feküdt a mellén, amely feszületre egykor Józsiást eskette Leonóra, hogy örökké szeretni fogja” (256). „Józsiás eltakarta az arcát. Olyan rettenetes zörejt hallott, mintha a ház omlana össze, pedig csak Szeleccki gurította vissza a halottat a helyére. Egy idegen, nem szeretett, szinte gyűlölt kéz mozgott a karja alatt. Az Áldáska keze volt. Józsiás nem tudta teljes bizonyossággal, hogyan ért a Régi Arabs Szürkébe. Talán futott az Üllői úton, vagy Szeleccki és Áldáska vitték karjainkon” (256).

Ebben a fejezetben sem véletlen tehát a hasonlatok számának hirtelen megemelkedése: a 13. fejezetben nyolc, a 14.-ben huszonhárom hasonlat található.

A 4. rész a **15. fejezettől a 17. fejezetig** tart. A 15. fejezet négy hasonlatot, a 16. tizenhatot, a 17. pedig harmincötöt tartalmaz. Mi az oka ezeknek a nagy különbségnek? A 15. fejezetben Józsiás nagyon beteg, és az éjszakát Szomjas úr szobájában tölti, a Hét Bagolyban, mert fél, hogy valamilyen nagy baj éri Leonóra halála miatt, hiszen egykori szeretője ömiatta lett öngyilkos. Szomjas fel és alá sétál a szobában, vigasztalja Józsiást. Először is azzal, hogy sok ilyen éjszaka van az ember életében, amíg eljut a sírig. Gondolja meg, mily sok ilyen boldogtalan ember van a világon! Hányan hánykolódnak lázas betegségben, elviselhetetlen lelki és testi fájdalommal! Nem egyedül Józsiás szenved ezen az éjszakán. Azután elmondja, hogy ő maga is sokat szenvedett egy kedves lélek elhalálása miatt, de hogy megmeneküljön e fájdalomtól, egész éjszaka táncosnők szép lábaira gondolt. Sőt ilyen szenvedés idején a hiúság is lehet gyógyszer. Őt, Szomjas Gusztit – mondja – nem szerették a nők, és mindig irigyelte azokat, akikért tisztességes nők elveszítették az életüket. Józsiás e vigasztaló szavaktól nagy nehezen elaludt. és másnap hajnalban, amikor felébredt, úgy érezte magát, mintha a másvilágról tért volna vissza a 16. fejezetben. Majd ezt kérdezte Szomjas úrtól: „Valóban Leonóra volt az, akit az este láttunk?” (264). Szomjas úr azt javasolta neki, hogy olvassa el Leonóra búcsúlevelét. De Józsiás nem volt hajlandó feltörni a fekete pecsétes levelet, mondván: „Majd egyszer... máskor... Most eszemet veszteném, ha jól ismert írását látnám.” „Hát az igaz, hogy jó asszony volt” – jegyzi meg

Szomjas úr. Majd ezt fűzi hozzá: Most már megvallom, hogy olykor meglátogatott, és rólad érdeklődött, és ebédet hozott nekem. „Maga pedig mindent elárul!” – nyögött fel Józsiás. Természetesen – válaszolja Szomjas úr: „Mert az volt a célom, hogy a nem szeretett asszonyt szenvedélyéből meggyógyítsam, kiábrándítsam, és visszavezesse a helyes életösvényre” (264). Józsiás és Szomjas urak tovább vitatkoztak, amikor Hencsi, Zsófia szobaleánya jelent meg, és egy nagy borítékot nyújtott át Szomjas úrnak. Szomjas úr kinyitotta a borítékot, és a benne levő kis borítékot átnyújtott Józsiás úrnak, akit Zsófia arról tudósított, hogy délután elmegy Leonóra temetésére, a temetés után pedig várja őt Polesovszky cukrászdában. *A Nemzeti Szalonbeli dáma* című 17. fejezet azzal kezdődik, hogy Zsófia és Józsiás a Nagymező utcai cukrászdában találkoznak. Zsófia azonban tüstént kijelenti, hogy menjenek a szabad levegőre, mert itt rosszul érzi magát. Majd megvallja, hogy szerelmes Józsiásba, és nem bánja, ha ugyanabban a betegségben hal meg, mint Leonóra. Ezután kísétnak a Duna-partra, közben attól félnek, hogy Leonóra szelleme bosszút áll rajtuk. A Margit hídhöz érnek – amely ekkor még új volt –, és besétálnak a Margit-szigetre. Itt a havas szigeten Zsófia szerencsétlennek érzi magát, és kéri Józsiást, hogy ölelje meg, s miután Józsiás ezt megteszi, Zsófia imádkozni akar. Mivel az egykori apácakolostor romjainál voltak, és Zsófia már ismerte a romokat, és tudta, hogy van ott egy üreg, kijelentette, hogy abban az üregben akar imádkozni. Józsiás le akarja beszélni róla, de Zsófia ragaszkodik a tervéhez. Józsiást kéri, hogy maradjon távol, amíg ő imádkozik. Az imádkozás után Józsiás a Duna partjára vitte az asszonyt. Szemben a Császárfürdő bujdosott a homályban, mert már kezdett esteledni. Közben szerelmes szavakat mondanak egymásnak: szerelmük izzik, de nem féltékenyek egymás életmódjára. Zsófia ígéri, hogy Józsiásé lesz. Ezen Józsiás fellelkessedik, és ezt mondja: „Gyerünk át a Duna jegén Budára, keressük fel azt a szobácskát, ahol először találkoztunk” (300). Lementek a partra, majd a Duna jegére, egy szeges sarkú csizma nyomát követve, közben sötétedni kezdett. „A sziget homályba, zúzmarába, szomorúságba borult. Ide visszamenni nem kívánatos” (300). A 17. fejezetben Józsiás és Zsófia, akik miatt Leonóra öngyilkosságot követett el, büntüdatuk enyhítésére imádkoznak a Margit-szigeten, az apácakolostor romjainál. Ez a Leonórától való búcsúvétel azt is jelzi, hogy a feszültségek kezdenek megoldódni, s a regény a vége felé közeledik. Ennek jele lehet a hasonlatok számának markáns emelkedése a 17. fejezetben. A 15. fejezetben négy hasonlat, a 16.-ban tizenhat, a 17.-ben pedig harmincöt hasonlat szerepel.

Az 5. rész a **18. fejezet**, amely a regény utolsó fejezete. A 17. fejezet azzal fejeződik be, hogy a két főszereplő, Józsiás és Zsófia a zajló jeges

Dunán sodródnak, a 18. fejezetben a Lánchídnál kimentik őket. Ugyanakkor Zsófia és Józsiás szerelme beteljesül a Duna jegén. Zsófia ugyanis, az okos zsidó nő, csak kacérkodik Józsiással, és egyszer le akar feküdni vele, hogy hódítási listáját gyarapítsa, mert ragaszkodik gazdag gabonakereskedő férjéhez és pazar lakásához. Mikor ezt eléri, egy levélkében tudatja Józsiással, hogy többé ne zavarja. Zsófia tehát kilép Józsiás életéből. De Józsiás életének hánykolódó hajója is biztos révbe ér. Betegségében Szomjas Guszti úr ápolja, és Áldáskához fűződő viszonyát egyengeti, gondozza. Megrendezi a két szerelmes véletlennek tűnő találkozását. A felgyógyult Józsiást elviszi sétálni, de előtte megbeszéli Áldáskával, hogy egy adott órában egy adott helyen legyen, mert ő Józsiást arra irányítja. Ez meg is történik. A felépülő Józsiással az új század társadalmi változásairól beszélgetnek, majd séta közben megéri a tavaszi szél.

„Ez volna a jövő század szele? – kérdezte magában Józsiás az öregúr iménti szavain merengve... Repkedett, lengedezett a tavaszi szél a megfagyott Józsiás körül, mintha egy szoborba akarna életet lehelni. Sohasem látott tájakra hozott a városba hangulatokat a szél, mint a madarász siet az utcán furcsa madárkáival” (324).

Ebben pillanatban valaki Józsiás karjára tette a kezét. Áldáska volt.

„Áldáska állott kötött kék sapkában, kis kabátkában, rövid szoknyácskában Józsiás előtt. Fehérből volt az arca, mint legutoljára, de a két furcsa szeme is barátságosan, várakozólag nézett Józsiásra. Az ajkán gyöngédke mosoly, mintha már régen várt volna erre a találkozóra, és megtanult megbocsátani, megnyugodni” (325). „Áldáska! – rebegette Józsiás... Hogy kerül maga ide? [...] Hát nem maga küldte délután hozzánk az öregurat? Elfelejtette már, hogy azt üzenté, hogy beteg, és találkozni szeretne velem ezen a tájon. Józsiás előtt lassan kivilágosodott, miért tűnt el Szomjas úr a Régi Arabs Szürkében” (325).

Ezután elindultak sétálni, majd befordultak a Liliom utcába, és egy kapu alatt csókolóztak. Egy földszintes ház előtt Áldáska így szólt: itt lakunk. Egy polgári lakás közepén Szerelmevölgyi úr várt rájuk. Józsiás körülnézett a két szobában, majd felsóhajtott: „Ó, be szeretnék itt lakni” (328). „Annál mi sem könnyebb. Az egyik szobát, a nagyobbbat használjátok majd ti, a kisebbben meghúszom magam. Szomjas úr minden elmondott – szólt Szerelmevölgyi úr. „Én beleegyezem mindenbe. Állásod is van már, Józsiás. Nem nagy állás, de meg lehet belőle élni” (328). Effélékről beszélgetve kellemesen töltik a na-

pot. Ám egyszer eszébe jut Józsiásnak Leonóra levele, előveszi azt, és megszólal: „Itt van valami, ami nyomja az életemet, mint egy sírkő. Egy levél, amelyet a halott asszony írt hozzám, amelyet nem merek elolvasni” (329). „A halottak aludjanak békén” – mondta Áldáska, és a levelet a kályha tüzeire vetette. Józsiás felszabadultan mondta: „Soha, soha többé nem akarok tőletek elmenni. Nincsen senkim, semmim. Csak ti vagytok, akiket szeretek.” Szerelmvölgyi úr hozott egy palack bort, azt csendben elfogyasztották. Józsiás egy széles kanapén kapott ágyat, és nyomban elaludt. Korán reggel Fonnyadi és Fonnyadiné érkezett Szerelmvölgyiekhez, és Józsiást keresték. Hírül hozták, hogy Szomjas tekintetes úr megbetegedett, végrendelkezett és meghalt. Mindenét Józsiás úrra hagyta, őket pedig végképpen kitagadta. „Józsiás megnyugtatta Fonnyadiékat, hogy majd gondjaiba veszi őket, ha ugyan van valami hagyaték. Fonnyadi kidüllesztette a mellét. – Hagyaték? – Húszezer pengő az Első Hazaiban” (330). Szerelmvölgyi úr ezt meghallva ennyit mondott: „Tudtam, hogy Áldáska szerencsét hoz reád, mint éneám egykor az anyja. Soha életemben nem voltam állás nélkül” (331). A 18. fejezet a *Hét Bagoly* című regény utolsó, mindent problémát megoldó fejezete. Ezért a leghosszabb, ezért van benne a legtöbb hasonlat, szám szerint 42.

A *Hét Bagoly* jelen kiadása a kötet végén közli a korabeli kritikákat a regényről. A kritikusok efféléket mondanak a mű felépítéséről (struktúrájáról): „a regénynek a meséje se nem érdekes, se nem szerves” [...]. Szóval a cselekmény éppoly üres és vértelen, mint minden Krúdy-regényben” (489). A hasonlatok fenti megoszlása cáfolja ezt a kritikát, mert azt bizonyítja, hogy ennek a regénynek van eleje, közepe és vége. Eleje az 1–5. fejezet, közepe a 13–14. fejezet, a vége pedig a 18. fejezet. Az elejét a közepéhez a 6–12. fejezet, a közepét pedig a végéhez a 15–17. fejezet kapcsolja. A *Hét Bagoly* című regény tehát öt részből épül fel, mint a klasszikus szónoki beszéd. A fenti vélemény tehát minden logikai alapot nélkülöz, nem több pusztá gúnyolódásnál. Gúnyolódni azonban könnyebb, mint fáradságos elemzések alapján megalapozott következtetéseket levonni.

Szakirodalom

- Adamikné Jászó Anna 2019. *Stilisztikai kisszótár. Szóképek, alakzatok és egyéb stílusesszók szótára*. Interkulturális Kutatások Kft. Budapest. 101–2.
- Adamik Tamás 1971. Catullus hasonlatainak eredete, struktúrája és funkciója. *Antik Tanulmányok* 18. 234–46.
- Adamik Tamás 1974. Martialis hasonlatainak funkciója. *Antik Tanulmányok* 21. 47–58.

- Adamik Tamás 1978. Megjegyzések a hasonlatelmélethez. *Filológiai Közlöny* 214. 113–26.
- Adamik Tamás 2010. Hasonlat. *Retorikai lexikon*. Kalligram Kiadó. Pozsony. 478.
- Bori Imre 1978. *Krúdy Gyula*. Forum Könyvkiadó. Újvidék. 195.
- Czére Béla 1987. *Krúdy Gyula*. Gondolat Kiadó. Budapest. 199, 201.
- Fülöp László 1986. *Közelítések Krúdyhoz*. Szépirodalom Könyvkiadó. Budapest. 225, 227.
- Herczeg Gyula 1959. Krúdy hasonlatai. *Magyar Nyelvőr* 41–58.
- Kemény Gábor 1974. Krúdy képalakítása. *Nyelvtudományi Értekezések* 86. Akadémiai Kiadó. Budapest. 30–81.
- Kemény Gábor 1975. Képszerűség és kompozíció Krúdy Prozájában. *Nyelvőr Füzetek* 11. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Kemény Gábor 1991. Színbád nyomában. Krúdy Gyula a kortársak között. *Linguistica, Series A, Studia et dissertationes* 7. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.
- Kemény Gábor 1993. *Képekbe menekülő élet*. Balassi Kiadó. Budapest.
- Kemény Gábor 2016. *Krúdy körül. Stilisztikai tanulmányok és elemzések a 20. századi magyar irodalomról*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Mátrai László 1948. Krúdy realizmusa. *Magyarok* 1/22–5.
- Szabó Ede 1970. *Krúdy Gyula alkotásai és vallomásai tükrében. Arcok és vallomások*. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest. 219.
- Tóbiás Áron (gyűjtötte és írta) 1964. *Krúdy világa*. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Budapest.
- Tóbiás Áron (szerk.) 2003. *Krúdy világa*. Osiris Kiadó. Budapest. 309–13.
- Worth, Dean Stoddard 1962. Zur Struktur des Vergleiches in der Galizisch-Vollhynischen Chronik. *Zeitschrift für slavische Philologie* 30. 74–86.

Adamik Tamás

klasszika-filológus, professor emeritus
ELTE BTK Klasszika-filológia, Latin Tanszék
E-mail: adamik.tamas@btk.elte.hu
<https://orcid.org/0009-0005-2224-705X>

Abstract

ADAMIK, TAMÁS

SIMILES IN GYULA KRÚDY'S NOVEL *THE SEVEN OWLS*

The study examines the use of similes in Gyula Krúdy's novel *The Seven Owls* using statistical methods. The novel consists of 18 chapters, and each chapter contains a few similes, altogether 282. The structure of the similes is extremely varied: from the one-word simile to the Homeric simile consisting of several sentences, it is almost unmanageable both in terms of length and structure. There are many unexpected and surprising similes in Krúdy's similes, and he often illustrates a simile with several similes, and he likes to pile up similes. The number of similes shows an up-and-down trend, with five troughs and peaks in the 18 chapters. *The Seven Owls* is structured in five parts, like a classic oratorical speech.

Keywords: Gyula Krúdy, *The Seven Owls*, simile, word simile, sentence simile, central and secondary verb simile